

ГОДИШЕН ОТЧЕТ

НА РЕГИОНАЛЕН ИСТОРИЧЕСКИ МУЗЕЙ – ВРАЦА ЗА 2016 ГОДИНА

През изминалата 2016 година Регионален исторически музей – Враца запази позициите си на водеща музейна институция в България, изпълнявайки нелеката задача по изучаване, опазване, представяне и популяризиране на богатото културно наследство в региона. Неговата функция се определя от сложния му статут съобразно българското законодателство. От една страна РИМ-Враца е ръководен методически от Министерството на културата и финансово гарантиран от държавния бюджет, а от друга страна е административно подчинен на община Враца и дофинансиран от нея в някои дейности. Тази устойчива особеност определяше взаимоотношенията ни със сродните институции: държавни, общински и научни.

Представената в настоящия доклад отчетна година се характеризира с особена динамичност и до някъде трудна предвидимост на събитията. А политическата конюнктура, свързана с осигуряване или не на нужната подкрепа от държавни и местни институции, неминуемо сложи своя отпечатък върху настроенята сред колегията и цялостното функциониране на музея. На държавно ниво бе внесено успокоение, обусловено от устойчивата политическа и икономическа обстановка и съответно осигуреният ръст във финансовото обезпечение на регионалните музеи. След последните местни избори управлението на общината бе поето от нов и амбициозен екип. Особено се радваме на встъпването в длъжност на госпожа Петя Долапчиева като заместник кмет хуманитарни дейности. Това даде възможност за подобряване комуникацията с общинската администрация и улесни взаимодействието ни при решаване на специфичните задачи и предизвикателства на изминалата година.

Наблюдава се и известно успокоение сред работещите в музея, след преживения шок от предходната 2015 година и усилията на изпълняващия длъжността директор да стабилизира микроклимата в музея на базата на действащата нормативна уредба и да подкрепи всички градивни инициативи, водещи до издигане авторитета на институцията. Ясно е, че латентността, пасивността и интригантството няма как да намерят почва при сегашното управление на институцията. Защото каузата се нарича Музей, който е лицето на града и един от символите му.

През 2016 година се отчитат традиционно добри и градивни отношения с Дирекция „Културно наследство“ при Министерство на културата. Запази се ползотворното сътрудничество с Областна администрация, която продължи да оказва сериозна подкрепа и да получава от нас същото по отношение на работата върху актуални за годината програми, проекти и други мероприятия. С благодарност констатираме проявеното навременно разбиране и добронамерени действия от страна на Общински съвет Враца и действащите към него постоянни комисии, особено при разрешаването на конкретни проблеми, свързани с финансирането и дофинансирането на наши дейности. Макар и недостатъчна подкрепа получавахме и от страна на ръководството на Община Враца за което изказваме нашата благодарност. В тази посока нашите очаквания са за повече разбиране и градивна подкрепа най-вече при разрешаване на проблеми, които не търпят отлагане.

При изпълнение на специфичните задачи, свързани със събирателската, научно-изследователската и популяризаторската дейност на РИМ–Враца, нашите специалисти поддържаха активното си сътрудничество със съответните научни институти към БАН,

както и с културните институции от местен, регионален и национален мащаб. Ползотворни резултати са реализирани при сътрудничеството и съвместната ни работа с читалищата в общината и областта, както и с учебните заведения от всички нива на обучение. Със задоволство констатираме много добри резултати, свързани с реализацията на идейни проекти и иновативни събития. Определено проявените активност, постоянство, инициативност, иновативност и изобретателност дават ползотворни резултати. Считаю, че това е правилния път, който трябва да бъде следван със същата устойчивост и занаят!

Съществена промяна настъпи по отношение на контактите и сътрудничеството ни с Областна дирекция и Районно управление на МВР – Враца. След двугодишни усилия защитата на културното наследство в музея да се осъществява от държавна полицейска служба, трябваше да отстъпим пред неадекватните нормативни промени, свързани с наложено задължение за опазване на културните ценности от частни фирми. Това според мен е голяма грешка, която започна да дава негативните си резултати сред редица музеи в страната. Няма правна логика, която да обясни защо „държавния музеен фонд“ (б.а. цитат от Закона за културното наследство) трябва да се охранява от частни фирми? И защо държавата бяга от тази важна отговорност? Защото става въпрос за културни ценности, които славят България по цял свят!

Благодарни сме за проявеното разбиране от Областна дирекция на МВР – Враца, свързано с предоставянето на значително занижени цени на наличната сигнално-охранителна техника във владение на музея. Благодарни сме също така и на частната фирма, поела нелеката задача и отговорност по охрана на културното наследство в музея. След някои подобрения в наличната охранителна техника, тя коректно изпълнява своите задължения по денонощна охрана.

През 2016 година констатираме известно засилване контактите ни с представители на неправителствените организации, на частния сектор, на бизнеса и на финансовите институции, което е безспорен успех. Реализирани са редица инициативи, някои от тях новаторски, свързани с провеждането на запомнящи се събития. Продължиха ползотворните ни контакти с ОББ, клон Враца, която дари на музея шест броя компютърни монитора. Благодарни сме за проявеното лично отношение и желание за съдействие от страна на управителя на ОББ клон Враца, господин Бисер Лилов. При реализацията на третото издание на фестивала „Слънцето на Тодорка“ край археологическия обект при село Оходен демонстрирахме ползотворно сътрудничество с Търговско-промишлена палата Враца, чиито спечелен проект по програма INTERREG България-Румъния допринесе за устойчивостта фестивалния формат. Тук е мястото да отбележим и изключително ползотворното сътрудничество с Младежки дом град Враца, с чиито екип и идеи реализирахме както „Международната нощ на музеите“, така и третото издание на фестивала за древни култури край Оходен. Положихме началото на нов тип сътрудничество с Младежки център град Враца, както и с Международния форум за социална промяна EMPATHEAST с прекрасно реализираната „фабрика за идеи и социално предприемачество“, като демонстрирахме пълна отвореност за всякакъв тип инициативи обърнати към хората от всички възрасти. Домакини бяхме на поредната проява на Съюза на слепите в България, реализирана в малката художествена галерия на музея под наслов „Заедно можем повече“.

През 2016 година **щатът** на музея се запази в същото количествено измерение. Настъпиха обаче съществени промени в личния състав.

Заради влязла в сила заповед за премахване на гражданските договори се наложи обособяване на отдел „Личен състав и счетоводство“ към съществуващото щатно разписание на музея. В него от 03 януари 2016 година са включени *Малина Бешировска*

като касиер на половин щат и *Иванка Станиславова* като главен счетоводител и деловодител.

През месец април по лични причини и собствено желание бе освободена *Валя Илиева* от длъжността си в рекламно-информационния център и библиотеката на музея. На нейно място е назначен *Пламен Петков*, чиито ентузиазъм, доброта, компетентност и отзивчивост са обещаващи за бъдещата дейност на този отдел.

През периода март-юни по заместване заради болест на титуляра *Иво Колев* на длъжността „техник“ към отдел „стопански“ е назначен *Цветан Вачев*, който показва висока компетентност и умения в решаването на проблемите, свързани с остарялата електрическа система на музея.

През месец юли в заслужена пенсия излязоха дългогодишните уреднички на музея *Валерия Тарашоева* (отдел “България XV-XIX век”) и *Ваня Желязкова* (отдел “Нова история”). Те оставиха трайна диря в нелеката задача за обогатяване фонда на музея, за изучаването и популяризирането на културното наследство от региона в съответните хронологически периоди. Изказвам им дълбока благодарност за положените многогодишни усилия и постигнати успехи. Пожелавам им здраве и дълголетие!

От 01 август 2016 година в отдел България XV-XIX век е назначен *Красимир Григоров*, чиито опит и мотивация биха били от голяма полза за музея. През месец август другия освободен щат е зает от *Йоана Нанкова*, която запълни сериозна празнина в дейността на отдел „Етнография“. Тя вече има натрупан опит в работата си по заместване на *Силвия Веселинова*, която по същото време се завърна от отпуск по майчинство. С цел подобряване административните дейности и цялостното функциониране на музея и съответствие с щатното разписание от 1 август *Христина Христова* е назначена на длъжност главен уредник в отдел „Най-нова история“ и изпълняващ функциите на заместник директор в РИМ-Враца при отсъствие на директора на музея.

Проблемът, свързан с подържането и хигиенизирането на музейните помещения, на експозиционните зали и прилежащи площи (8-9 дка) само с две щатни хигиенистки остана и неговото разрешаване продължава да е актуално. Ползотворното взаимодействие между РИМ-Враца и Дирекция „Бюро по труда“ – Враца дава само временни резултати, но не и трайно решение. През 2016 година нямаше възможност за отпускане на допълнителна бройка от програма за временна трудова заетост, въпреки нашите настоявания. Двете хигиенистки продължиха успешно да се справят със специфичните си задачи, съответно в Централната сграда на музея и в ЕВК „Св. Софроний Врачански“. Нашите усилия за осигуряване на макар и временни две бройки по подържане на ЕВК „Никола Войводов“ не дадоха резултат. В следствие на това комплексът остана без надзор и попадна в обсега на набезите на вандали и наркомани. Разчитам, че през следващата година Община Враца ще прояви повече разбиране относно наболелия проблем за опазване и подържане на ЕВК „Никола Войводов“. Регионален исторически музей – Враца не разполага с щат за покриване на тези музейни площи.

Бюджетът на РИМ-Враца е определящ за всички дейности на институцията, съобразно наличните финансови средства. През 2016 година единния стандарт за издръжка на щатна бройка бе определен на 12 764 лв, сравнено с 2015 година (10 400 лв), а спрямо 2014 година (10 300 лв). От тези данни де вижда устойчива тенденция към завишението му, което в брутен израз означава 38 514 лв. Тази „гълтка въздух“ не разрешава проблемът касаещ недостига на финансови средства за пълноценна работа на музея, предвид огромните площи и пристранства, които РИМ-Враца обслужва и поддържа. Тук отново в наша подкрепа се явява общината, която поемаше незапълнената част от собствените ни разходи по дофинансирането, въпреки

нереализираните ремонтни работи по къщите в ЕВК „Св. Софроний Врачански“. Благодарение на това през изминалата година бюджета на музея остана балансиран и с преходен остатък.

Утвърдените бюджетни средства на РИМ-Враца по данни на отдел „Счетоводство“ за 2016 година възлизат на 437 956 лв. Усвоените средства са 408 879 лв с преходен остатък от 29 077 лв. Дофинансирането от Общински съвет по план е 106 157 лв. Реално получената субсидия е 99 734 лв. От нея изразходените средства са 99 002 лв с преходен остатък в размер на 732 лв. Допълнителна субсидия в размер на 2 000 лв за „Нощта на музеите“ е осигурена по спечелен проект към Общински фонд „Култура“.

Приходите ни от изнесени беседи, от продажба на входни билети, на рекламни материали и сувенири, от услуги по договори и наеми, възлиза на 59 734 лв (в това число от продажба на билети 12 168 лв; продажби на рекламни материали 5 053 лв; от продажби консигнации 2 642 лв; по договори за теренни проучвания 19 199 лв; от услуги по договор (проект) 17 602 лв; наем на зала 1 070 лв, от дарения и други неданъчни постъпления 2 000 лв). Тези данни показват над два пъти по-голям ръст на собствените приходи, което означава активна работа за използване потенциала на музея по отношение на изяви, турисопотока и научно-изследователските дейности.

Благодарение на стриктно спазваните договори с фирмите „Трежър ООД“, „Камея груп“ ООД, „Зографов и С-ИЕ“ и ЕТ „Бончо Тодоров“, относно възпроизвеждането на културни ценности в предмети с търговско предназначение, успешно се развиват търговските взаимоотношения, които се разнообразяват с нови асортименти.

През изминалата година са реализирани няколко важни *ремонти*, които определено продължиха усилията ни за обновяване на музейните експозиции и помещения от сградния фонд, чиято възраст надмина 35 години.

От фирма “Интелигентни системи за сигурност” е извършена нова качествена подмяна на луминисцентното осветление с диодни лампи в експозиционните зали на ЕВК „Св. Софроний Врачански“ на стойност 3 515 лв. Фирма „Чех пласт“ ООД извърши належаша подмяна на изгнилата дървена дограма с PVC дограма RENAУ на предната фасада на експозиция „Традиционни транспортни средства“ също в ЕВК „Св. Софроний Врачански“ на стойност 9 160 лв. Фирма „Иван Ангелов“ осъвремени осветлението на Малка художествена галерия с релсова конструкция и ново двустепенно LED осветление на стойност 3 500 лв. ЕТ „СП Венцислав Петров-Тони Петров“ извърши частичен ремонт, струващ 1 532 лв на покривната хидроизолция на Централната музейна сграда, която през изтеклата зима беше повредена от силна буря. ЕТ „Биоклима“ ремонтира повреден климатик в експозиция „Музей от хартия“ на стойност 600 лв, с което се възстанови качествена климатизация на изложените там експонати. Фирма „Ивайло Рацов“ извърши графично оформление на новата експозиционна зала „Първа Атомна“ и реставрация на макет на стойност 12 100 лв с което се даде сериозен тласък към финализиране на този проект.

Във връзка с нови противопожарни изисквания и съпътстващите ги предписания фирма ЕМ ДЖИ СИСТЕМС ООД подмени входните врати на централната сграда на музея, снабдени с антипаник система, както и вратите на задния вход, които бяха в трагично състояние. Общата стойност на този ремонт е 2 860 лв. Пак във връзка с новите противопожарни изисквания и съпътстващите ги предписания фирма „Беркут Системс“ ЕООД изработи идеен, технически и работен проект за „Пожаро-известителна техника“ на стойност 3 600 лв, като първа стъпка към окончателното изпълнение на това предписание.

Напълно е окомплектована мобилната изложба „Богове, символи и древни знаци“ с помощта на творчески център „АРТ“ ЕООД, който извърши дизайн и изработка на

осем тематични табла с рамка. Закупени са 60 броя нови, значително по-удобни столове за публичните мероприятия, които заменят старите, амортизирани и неудобни, сгъваеми столове. В края на годината са закупени още 14 броя изложбени табла с рамки, които ще запълнят недостига им при реализиране на временните ни експозиции.

Извършените ремонтни работи в ЕВК „Св. Софроний Врачански“ имат по-скоро козметичен характер. Тук проблемът е твърде сериозен заради засилващите се течове от покривите на възрожденските къщи. За мен няма обяснение как са реализирани ремонтите на тези покриви само преди две години, но фактите са налице: засилващи се течове при всеки валеж и засегнати експозиции, които са на път да бъдат затворени! С този проблем РИМ-Враца не може да се справи без помощта на Общината. През изтеклата година чрез две последователни докладни сме уведомили общинското ръководство за намерения проблем, но отговорите, които получихме бяха еднозначни: „този тип ремонти касаят финансова обезпеченост, каквато през настоящата година няма“. През месец декември 2016 година представих нова докладна с предложение ремонтите на покривите на къщите от ЕВК „Св. Софроний Врачански“ да бъдат заложили във финансовата рамка по перо „капиталови разходи“ на Община Враца. Надявам се това предложение да срещне необходимото разбиране, касаещо опазване и спасяване на безценното културно наследство в града и региона.

Отчетът на РИМ–Враца за изтеклата 2016 година се базира на отчетите, предоставени от зав. отделите и от отделни уредници. Констатирана е устойчивост по отношение на систематизацията и пълнотата в представянето на реализираните дейности и събития. Оценъчният момент в някои от отчетите е все така вял и недостатъчен, показващ по-скоро отбиване на номера. Въпреки това предвид целогодишните ми наблюдения върху музейната работа през отчетния период, дават възможност за извършване на изчерпателен и критичен анализ на свършеното. Все пак при подробното отчитане на свършените дейности се доверяваме до известна степен на коректността на представените отчети на колегите. Като цяло можем да заключим че, заложените в плана дейности в основната си част са реализирани, за което поздравявам колегията.

Средствата, отпуснати за **командировки** в бюджета за 2016 година, възлизаха на 11 760 лв, която сума е значително по-висока в сравнение с предходни години. Средствата, макар и недостатъчни са изразходвани за научно-изследователска, експозиционна, методическа, популяризаторска работа и за участия в конференции, както следва: Георги Ганецовски (1049.95 лв); Тихомир Машов (40.00 лв); Ваня Желязкова (22.00 лв); Христо Божков (20.00 лв); Недка Димитрова (73.40 лв); Пламен Петков (10.00 лв); Нарцис Торбов (40.00 лв); Александра Петрова (20.00 лв); Юрий Панчевски (29.99 лв); Валерия Тарашоева (20.00 лв); Силвия Гарванска (319.17 лв) и Христина Христова (49.32 лв). Археолозите продължиха да ползват командировъчни, включени в план-сметката на разкопките, което е напълно коректно спрямо останалите колеги. За археологическа експедиция Оходен-Валого са изразходени 4632.53 лв; за проучванията в местността “Градище” – 3400.00 лв; за неструктивните проучвания в община Борован – 210.01 лв; за теренни издирвания и други археологически проучвания – 1332.00 лв. Отчетените от музейния състав командировки са в София (в научните институти на БАН, библиотеките към тях, НБ „Св. св. Кирил и Методий“, Софийска градска библиотека, Централна агенция „Архиви“, и други организации) и до сродни институции (музеи и галерии) в София, Оряхово, Козлодуй, Велинград, Хисаря, Монтана, Видин, Габрово, Ловеч, Криводол и Софрониево, община Мизия.

От предвидената сума за командировки в частта на дофинансиране, неизразходени са 1 800 лв. За поредна година е констатирано неусвояване на част от сумата, отредена за командировки, което говори за слабости в събирателската работа извън Враца.

Пътуванията са концентрирани най-вече при посещения на изложения, конференции, семинари, гостуващи изложби и други. Но ползването на командировъчни средства задължително следва да се обвързва с крайния продукт: новопостъпили ценности във фонда, научна дейност и съответните публикации и изяви в различни форуми.

Теренните проучвания, събирателската дейност, работата в библиотеки и архиви са едни от най-важните акценти в дейността на музея, гарантиращи постоянно обогатяване на фондовете и ползотворна научно-изследователска работа.

Археолозите доц. д-р Нарцис Торбов, Георги Ганецовски и Александра Петрова продължиха редовните археологически проучвания в околностите на града и на територията на съседни общини. През 2016 година финансовите средства за археологически разкопки в размер на 25 000 лв отново бяха осигурени от подкрепата на от Общински съвет Враца, като дофинансиране на бюджета ни и осигурявани от Община Враца. Това е много положителна тенденция в изпълнение на чл. 148, ал 4 от Закона за културното наследство. Отпускането на тези средства показва положителната тенденция към разбирането за значението на археологията и археологическите открития за общината, особено при работата по развитие на културния туризъм. Парите за археология бяха разпределени за обектите Градище, край Враца (10 000 лв) и Оходен-Валоба (10 000 лв). За съжаление половината от сумата за обект Градище край Враца не беше изразходена поради непредвидена ангажираност на археолозите със спасителни археологически проучвания в центъра на града, които промениха планираните срокове. Тук е мястото да подчертая пълната липса на финансова подкрепа за археологическите изследвания във Врачанско от страна на държавата, визирайки целевата програма за археологически проучвания на Министерство на културата. Считаю, че това е крайно погрешна политика по отношение на Врачанския край и като цяло на Северозападна България, която вече дава своите негативни резултати и голяма част от културното наследство във Врачански регион се унищожава безвъзвратно.

В контраст с крайно негативната държавна политика по опазване на културното наследство в Северозападна България се наблюдава положителна тенденция за осигуряване на допълнително финансиране от местната власт и частни фирми. Прекрасен пример в това отношение е отпуснатата допълнителна сума с решение на Общински съвет Враца в размер на 5000 лв за стартиране на археологически проучвания в местността „Манастирски дол” източно от града. За първи път в изпълнение на чл. 160, ал.1-2 от Закона за културното наследство е отпусната договорена финансова субсидия в размер на 12 755 лв от частен инвеститор (фирма „Техно дом инвест” ООД) за реализиране на спасителни археологически проучвания в центъра на града.

а) праисторическо селище в м. Валоба край село Оходен с ръководител Г. Ганецовски.

През периода 04 юни – 10 август е реализиран поредния, петнадесети сезон на редовните археологически проучвания на селище и обреден център от ранния неолит Оходен-Валоба с ръководител Георги Ганецовски, заместник ръководител Вивиана Митева, Михаил Николов студент от НБУ-София, и Радка Златева-Узунова. Средствата за експедицията са осигурени от целева субсидия от община Враца. Успешната реализация на разкопките край Оходен дава основание отново да подчертаем, че това е единствения праисторически обект в Северозападна България и един от малкото археологически обекти в България, проучван системно вече петнадесет години. Работният екип е попълнен от наети петима местни работника и един, осигурен по програма „Клио” за временна трудова заетост.

Проучена е новооткритата структура 15 с разкопаване на четири квадрата върху площ от 100 кв.м. Установени са две големи ями с явни следи от горене, принадлежащи към двата етапа от ранния неолит, представени в обекта. До северната яма са открити останките от каменно съоръжение, оформящо прав ъгъл и дъговидна извивка. Това е една от най-ранните каменни структури, открити на Балканите.

Друга каменна структура със следи от горене е открита в участъка на южната яма. Данните показват, че двете негативни форми, съставляващи структура 15 са разновременни и съответно са имали и различно предназначение.

Стриктно се извършва заснемане на разчистените пластове и съдържащите се в тях находки чрез съвременна методика и модерна географска информационна система. Изготвянето на Географска информационна система на обекта обхваща триизмерно заснемане на откритите археологически структури и целия съдържащ се в тях депозит (т.е. археологически материали). Поради липса на средства за тотална станция, която значително би улеснила работата за целта използваме оптически нивелир и съответната лата, чрез които за всяка точка (а те са стотици) от съответната структура се взимат триизмерни координати, които се нанасят на съответните таблици и се обработват чрез специализирани компютърни програми. Това е изключително трудоемка задача, в чието изпълнение вече са се специализирали част от местните работници. Но ясно е, че само тази методика може да ни гарантира коректно извличане и запазване на максимално количество научна информация за период, отдалечен от нас повече от осем хиляди години.

Географската информационна система на обект Оходен - Валогa има за цел интегриране на данните от налични картни материали, касаещи геологическата ситуация в района, топографията, включително допълването им с измервания с висока резолюция и точност на съвременната обстановка и топографска ситуация, геодезически заснемания на проучената площ въз основа на теренната документация и данните от различните анализи. В системата са включени координатите на материали откритите при проучванията и фотограметрични триизмерни модели на теренни ситуации. Друга цел на Географската информационна система е въз основа на данните за и от обекта, заобикалящата го среда и материалите да се изяснят взаимовръзките между отделните категории материали в археологическото находище, да се търсят пространствени зависимости между отделните елементи, явления във времето и околната среда, оказали влияние на материалите.

Реализиран е обстоен пространствен анализ на материалите от структура 15, като са използвани категории находки като керамика, мазилки и обгорели камъни, като е отчетена тяхната гъстота. Това даде възможност детайлно да се изяснят етапите на функциониране и планировка на вкопаните структури от обекта.

Намерени са керамични тежести с перфорация, кремъчни пластини, кремъчни ядра, кремъчни и каменни гладилки/чукалки, огладени костени оръдия и три артефакта от обсидиан. Едната пластина от обсидиан има характеристиките на суровинен произход от района на днешна Армения. Тази находка е поредното доказателство за високо развити търговски отношения преди 8 хиляди години в днешна Северозападна България. Благодарение на тези открития Регионален исторически музей – Враца вече има най-голямата колекция в България от раннеолитни артефакти от полускъпоценния камък обсидиан. Твърде любопитни данни се получиха от недеструктивния химически анализ на артефактите от обсидиан, извършен от проф. Клаив Бонсал от Единбургския университет. Резултатите показват суровинен произход на тези артефакти от находищата в Западните Карпати и за пореден път потвърждават значително по-активните контакти и връзки с териториите на днешна Централна Европа, отколкото с Южните части на Балканския полуостров и Мала Азия.

При откриването на Фестивала за древни култури на 21 юли, археологическият обект бе посетен от министъра на туризма г-жа Николина Ангелкова, кмета на Община Враца г-н Калин Каменов, представители на Община Враца и Областна администрация Враца, които се запознаха с откритията на археолозите и потенциала на археологическия обект.

б) укрепено селище от края на каменно-медната епоха Калето в град Мездра с ръководител Георги Ганецовски.

Проучванията на четиринадесетия археологически сезон край Мездра са проведени в рамките на 22 работни дни за периода 06 октомври - 04 ноември в участък с частично изчерпан римски пласт, обозначен като сондаж III/19. Традиционно изследванията на праисторическите пластове в Калето край Мездра и през изминалата година са реализирани с финансовата и логистична подкрепа на община Мездра. В екипа са включени още Нели Иванова - бакалавър от Великотърновския университет и четирима местни работници. Проучена е площ от 16 кв.м в западната част на обекта, като са открити археологически отложения от края на пети век пр. Хр до втори век сл. Хр. Открити са над петдесет находки датиращи към каменно-медната епоха, финалния халколит, желязната и римската епохи. Най-интересните от тях са костена игла за коса с гравирани орнаменти, бронзова гривна с пластична украса, костени върхове за шила, кремъчни пластини за сърп, кремъчен свредел, кремъчна стъргалка и две къснохалколитни медни шила. Находките от мед, датиращи към края на каменно-медната епоха са поредното доказателство, че преди шест хиляди и петстотин години на естествено укрепения скален рид е функционирал един от най-ранните металургични центрове за производство на изделия от мед. Открити са поредните следи от опустошителни пожари, сполетели първите заселници на това скалисто място. Интерес предизвиква откритият на място счупен съд-хранилище, датиращ към желязната епоха с характерни печати върху него, каквито се срещат за първи път. В този съд са открити овъглени растителни останки на възраст над 2500 години, чиито анализи предстоят. Проучванията на този сондаж ще продължат и през следващия археологически сезон. Те ще дадат възможност той да се превърне в главен стратиграфски сондаж на обекта, представящ всички застъпени тук археологически отложения от ранновизантийски период до каменно-медната епоха.

Разкопките на Калето в Мездра продължават да съпътстват дейностите и атракциите на археологическия парк „Калето”. По време на проучванията посетителите получават актуална информация за археологическите открития и им се предоставя възможност да се участват в разкопките и да се докоснат до същината на откривателството.

в) Антична крепост и средновековен град в местността Градище, край прохода Вратцата, с ръководител доц. д-р Нарцис Торбов и заместник ръководител Александра Петрова. През 2016 г., в периода май – ноември с известни прекъсвания бе реализиран десетият пореден сезон на регулярното проучване в местността Градище. И тази година финансирането е поето от Община Враца, в размер на 10 хиляди лева. От тях е усвоена половината сума - поради ангажирането на научния екип в извънредни спасителни проучвания на средновековен некропол в ЦГЧ на Враца. Работническият състав се състоеше от наети лица, както и един човек, ангажиран за период от шест месеца по програмата за временна трудова заетост „Клио” на Община Враца. Проучването бе съсредоточено в сектор западно от разкритата през 2010 г. ранновизантийска църква от V – VI в. (Църква 2) на площ от 50 кв. м. Тя се отличава с внушителни размери (дължината и надхвърля 20 м, а общата широчина е близо 15 м.) и е функционирала, като епископски катедрален храм. В рамките на два квадрата бе разкрита субструкцията на средновековен зид с

направление изток – запад. Тя е изградена от добре обработени камъни на хоросанова спойка. В непосредствена близост до този зид се попадна на подовите нива на две средновековни жилища. Те са маркирани от подравнена хоросанова замазка, положена върху подсипка от дребни камъни. Теренните наблюдения установяват, че коментираният средновековен зид е имал преградни функции. Укрепявал е стръмния склон и е предпазвал съществуващите постройки от свличаща са пръст и падащи камъни. Вероятно южно от него са били разположени сгради с жилищни и търговско-занаятчийски функции.

По време на археологическото проучване бяха открити 20 находки, заведени в полевата инвентарна книга. Сред тях са средновековни монети и накити от сребро и бронз, оръдия на труда от желязо, фрагментирана кухненска и трапезна керамика от античността и средновековието.

Наред със същинското археологическо проучване се извърши разширяване на преминаващата през обекта туристическа пътека, изграждането на стъпала в непристъпните участъци, почистване от напаялите сухи дървета и клони, както и събиране на извадените при разкопките камъни на депа с оглед използването им при бъдеща консервация и реставрация на разкритите сгради. Създадени бяха благоприятни условия туристическата пътека да бъде посещавана и през следващият археологически сезон.

В края на месец юли, археологическият обект бе посетен от министъра на туризма г-жа Николина Ангелкова, кмета на Община Враца г-н Калин Каменов и представители на Община Враца и Областна администрация Враца. Те се запознаха на място с резултатите от десетгодишните археологически проучвания и възможностите за консервация и реставрация на проучените структури. Отчетено бе, че природните дадености и археологическото наследство на Враца, предоставят големи възможности за развитието на културен туризъм.

г) Археологическо проучване на обект „Средновековен манастир „Света Троица” в м. Манастирски дол” на 3,5 км югоизточно от Враца, с ръководител Александра Петрова, заместник ръководител доц. д-р Нарцис Торбов и научен консултант доц. д-р Валери Григоров (НАИМ-БАН). Проучването на укрепения манастирски комплекс се осъществява за първа година с Разрешително № 86/14.04.2016 г. То обхваща периода от 6 юни до края на м. ноември 2016 г. с известни прекъсвания, породени от ангажираността на научния екип в други археологически проучвания. Финансирането, в размер на 5 хиляди лева е осигурено от Община Враца, с решение на Общински съвет – Враца. В работата бяха ангажирани 6 души работници. Проучването бе със спасителен характер, тъй като част от южната и северната стена на църквата са разрушени при изграждането на водопровод през 50-те години на миналия ХХ век. Работата бе съсредоточена основно във вътрешността на манастирския храм. Бе разчистено от храсти и нападнали големи камъни пространството на олтарната апсида и централното помещение (наос). Разкрити са суперструкцията и субструкцията на апсидата, на южната и северната стени на храма, както и тази, която го свързва с притвора. В рамките на апсидата, в пласт с дълбочина над 2,50 м и в рамките на наоса, на дълбочина от 0,80 м се достигна до стерилна пръст. Бе разкрито вътрешно лице на северната стена и североизточното рамо на апсидата на по-ранна от средновековния храм църква, която е била изградена първоначално на нивото на терена. Въз основа на откритите находки (монети и керамика) по-ранната сграда може да бъде датирана в V в.

Още първият археологически сезон в м. Манастирски дол даде възможност да се установи наличието на топографска приемственост и значимостта на мястото, като духовен център през различните исторически епохи. Вероятно първоначално тук през II – III в. е съществувало римско светилище, за което свидетелства откритата римска ара

(олтар), преупотребена, като олтарна маса. През V в., когато християнството е утвърдено, като официална религия е изграден внушителен по своите размери храм. По-късно, през късното средновековие – XVI в. е построен манастирски комплекс, чиято църква заляга върху основите на по-ранните култови постройките.

д) Спасително археологическо проучване на обект „Средновековен некропол на ул. Тодор Балабанов № 1 в град Враца”, с ръководител Александра Петрова, заместник ръководители доц. д-р Нарцис Торбов и Георги Ганецовски, научен консултант доц. д-р Валери Григоров (НАИМ-БАН). Проучването е реализирано в рамките на общо 28 работни дни, от 23.08.2016 г. с Разрешително за спасително археологическо проучване № 329/ 18.08.2016 г. Финансирането в размер на 12755.00 лв. е поето от фирмата – инвеститор, съгласно договор от 11.08.2016 г. между „ТЕХНОДОМ – ИНВЕСТ” ООД и РИМ-Враца и Наредба Н-00-0001 от 14.02.2011 г. за провеждане на теренни археологически проучвания. Спирането на строителни дейности, за да бъде осъществено археологическо проучване е факт без прецедент до момента за Враца. В работата на терен участват още археолози и антрополози от ИЕМПАМ –БАН, София: д-р Мария Христова, Калоян Василев, Надежда Атанасова, археологът Владислав Тодоров, както и студентът по Археология в СУ „Св. Климент Охридски” Денис Борисов.

В рамките на предвидената за застрояване площ от 570.45 кв. м., са проучени общо 39 гроба, с костни останки от 40 индивида в тях. От всички 39 гроба, 38 могат да бъдат отнесени в широките хронологични граници от края на XI до XIV век. Касае се за един от кварталните некрополи на средновековния град Вратица – предшественик на днешна Враца. От общия брой проучени гробове, 35 % са разрушени в различна степен в резултат на строителните изкопни работи, при които е локализиран некрополът. При 18 % от общия брой гробове е установено частично разрушаване на гробната яма от по-късни септични и боклучни ями. Проучените общо 16 ями датират от времето на Късното средновековие, Възраждането и Съвременността.

Гробните съоръжения представляват вкопани в каменистия терен ями с правоъгълна и трапецовидна форма. Някои са частично или изцяло оградени с ломен варовик и плочи червен пясъчник. Използване на ковчези не се установява, но в един случай са разчистени отпечатъци от дървена подложка под скелета.

Мъртвите в коментирания некропол са погребвани съгласно християнски канон, с основна посока на вкопаване запад-изток. Положени са по гръб, с изпънати долни крайници. Горните крайници са кръстосани в различни комбинации върху гръдния кош и костите на таза. Главата е в западния край на гробната яма. Не е установено обособяването на отделни сектори в некропола по полов, възрастов или социален признак. Необичаен е фактът, че статистическите данни получени от ориентацията на всички проучени гробове разкриват най-високо ниво на смъртността (до 21 %) през летните месеци, когато обективно погледнато условията за живот са най-благоприятни. Интересна особеност на погребалния обред представят два гроба на израснали индивиди от женски пол, положени с много накити, при които има затискане на скелета с по два големи необработени камъка в областта на долните крайници.

В 59 % от всички проучени гробове е намерен гробен инвентар, представен основно от накити, елементи на облеклото и монети. Предметите са изработени от стъклена паста, медна сплав, желязо, някои са листово посребрени.

Накитите в гробовете се откриват на функционалните им места, като са украсявали главата, шията и ръцете. Най-често намирани в некропола са гривните – различни типове, от една до три броя на ръка. От особено значение за разработване хронологията на некропола са намерените в гробове на деца и израсли индивиди от двата пола монети, поставени във връзка с античния обичай Харонов обол. Монетите са

от края на XII и първата четвърт на XIII в. и се отнасят към имитативното българско и латинско монетосечене. В един полуразрушен от строителите гроб в западния край на изкопа е намерен сребърен грош на цар Йоан Александър (1331-1371 г). Той фиксира горната хронологична граница на некропола. За съжаление, в границите на изкопа, гробовете, които биха могли да се отнесат към късната фаза от функционирането на некропола, бяха унищожени при работата на багера преди строежът да бъде спрял с нашата намеса. За тях свидетелстват единствено разнесените костни останки и материали.

Откритите при проучването движими културни ценности са почистени и реставрирани в реставрационното ателие на РИМ-Враца от Галина Томова. След края на проучването и документирането на проучените гробове, човешките костни останки от откритите в тях скелети са транспортирани в ИЕМПАМ–БАН, София за антропологичен анализ. Това ще даде информация за полово-възрастовата структура, диетата, здравния статус и евентуалните патологии на погребаните тук предци на днешните врачани.

Въпреки частичната проученост на некропола на ул. „Тодор Балабанов” № 1, като резултат на спасителния характер на разкопките, имаме основания да заключим, че погребалният обред и откриваните материали намират преки паралели в синхронни некрополи от цялата територия на днешна България, както и в съседните ни западна и централна Сърбия и румънската част на област Банат. Получените данни допълват известното до момента за действителната територия на средновековна Вратица. За съжаление, фактът, че бе „спасена“ и проучена една малка част от некропола, ограничава възможностите за изясняване на такива важни въпроси като демографските процеси, материалната култура и социалната стратификация – само едно комплексно проучване би дало възможност да се изяснят те. И все пак, на фона на археологическите изследвания на средновековни обекти в Северозападна България, които едва в последните години се отличават с планомерност, дори и частично проучените паметници, като този добиват особено значение.

Посетени и документираны са землища и археологически обекти: тракийска могила и късноантично селище в м. Йолова чешма и м. „Рашов дол”, както и средновековната църква „Св. Никола” в землището на с. Софрониево, общ. Мизия, обл. Враца, във връзка със свикана от Областна администрация - Враца междуведомствена комисия и проверка по сигнал от ГДИОКН – Министерство на културата и ОД на МВР – Враца, април – май 2016 г. (*Нарцис Торбов и Александра Петрова*); археологически резерват „Августа” в землището на с. Хърлец, общ. Козлодуй, обл. Враца, с цел опазването на движими културно исторически ценности, прибирането и транспортирането им в РИМ-Враца (*Нарцис Торбов, Александра Петрова, Юрий Панчевски*); праисторически обекти около селата Оходен и Камено поле (*Георги Ганецовски*); късносредновековен некропол от османския период, локализиран в кв. 7 – в района на Ферибот – Оряхово, проучен спасително през м. октомври – ноември 2016 г. от екип от ИМ-Оряхово, НАИМ – БАН и ИЕМПАМ – БАН, София (*Александра Петрова*).

Извършени са **теренни археологически издирвания** в землищата на с. Косталево, общ. Враца; с. Старо село и с. Струпец, с. Люти дол, с. Горна Кремена и с. Кален, община Мездра, с цел установяване наличието на движими и недвижими паметници на културата във връзка с външни инвестиционни намерения и въвеждането на не регистрирани до момента паметници или актуализиране информацията за тях в „Автоматична информационна система Археологическа карта на България”, м. март – ноември 2016 г. (АИС АКБ) (*Георги Ганецовски и уредниците от отдел „Археология”*). Край село Струпец са регистрирани две незасегнати от иманярите надгробни могили и

каменни структури от неизвестен до момента археологически обект, датиращ към късноантичната епоха.

През 2016 година проучвателската и събирателска работа на **отдел „Етнография“** (*Недка Димитрова, Силвия Гарванска и Йоана Нанкова*) се придържахме към плановите му задачи със основна цел обогатяване на етнографските колекции във фонда и експозициите на отдела с материали в областта на материалната култура. Продължи работата за попълване на фонд „Етнография“ с акцент върху материалната култура. Представените материали на оценителните комисии са обработени според изискванията – попълване на временни разписки и приемно-предавателни актове. Все още не е преодоляна слабостта, свързана с липсата на мобилност на терен при положение, че средства за командировки не са отказвани! Очаквам повече активност на отдела в това направление.

Събирателската работа на отдел **„История на България XV-XIX в.“** (*Валерия Тарашоева/Красимир Григоров*) се определя от смяната на уредниците и съответно резултатът е липса на постъпления в основен фонд на отдела и само четири единици в научно-спомогателния фонд за 2016 година. Тежката задача за работа с дарители, а по възможност и чрез откупки сега лежи върху амбициозността и мотивацията на новоназначения в отдела уредник Красимир Григоров.

Проучвателската и събирателска дейност на отдел **„Нова история“** (*Ваня Желязкова и Мирослава Топалова*) продължи да се фокусира около издирването и събирането на материали, свързани с икономическото, обществено-политическото и културно-просветното развитие на Враца и региона след Освобождението от Османско владичество до 1944 година. Реализирани са редица срещи с наследници на врачански фамилии, които притежават интересни за музея материали.

Осъществени са контакти с Георгица Гешева, която дари семейни реликви от Първата световна война: щик за пушка, бръснач в калъф и кожен каиш за наточването му, домашнотъкана торба и др. Никола Савов дари снимки на баща си Цветко Савов, свързани с историята на въжарството във Враца. Кирил Андровски предостави пощенска кореспонденция от фронта и до фронта от времето на Първата световна война. В основен фонд на отдел Нова история постъпи дарение от Пламен Иванов – визитка на адвокат Елисавета Чукачева с точно упоменаване на местоположението на кантората ѝ във Враца.

Освен тези дарения има и единични постъпления за основен и спомогателен фонд на отдел „Нова история“ от други частни лица.

Отдел **„Най-нова история“** (*Христина Христова*) продължи да развива своята многообразна дейност, определена от спецификата, многопластовостта и динамиката на хронологическия обхват.

През годината бяха документирани и фотодокументирани по-значимите обществено-политически и културни събития във Враца и в частност тези, на които организатор и домакин бе РИМ-Враца.

Направени са общо: **4909 снимки** (цифра надвишаваща броя снимки на 2015 година), които се обработват и описват, за да заемат своето място в научно-спомогателния фонд на отдела. През месец декември беше закупен и предоставен на отдел „Най-нова история“ нов цифров фотоапарат „Canon EOS“, което определено ще повиши качеството на снимките.

Всички описани събития, чествания, изложби, празници, годишнини, дейности на РИМ - Враца и други са придружени със съответните рекламни материали, юбилейни вестници и издания, програми, покани и афиши, които са събрани, обработени и предадени в основния и научно-спомогателния фонд на отдела.

Събрани са всички рекламни материали и издания за: XI-ти Международен фолклорен фестивал „Врачанска пролет”, 28 април – 1 май 2016 г; Нощ в Музея (21 май); XXVII-ми Национален фестивал на малките театрални форми и VI-ти Международен фестивал НЕТА, 16-21 май; Ботеви дни’ 2016 (27 май – 2 юни); „Детски панаир” (11 юни); „Музей на колела” (25 юни); третото издание на Международния фестивал за древни култури „Слънцето на Тодорка”, с. Оходен, м. Валога (21-24 юли); Международна научна конференция „Съкровището от Рогозен в Античния свят - 30 години по-късно” (3-4 ноември); избори за президент и вицепрезидент на Република България 2016 и Международна конференция „Културно-историческото наследство – състояние, проучване и опазване в трансграничния регион – Северна България и Южна Румъния”, (1-2 декември) и други.

В основен фонд постъпиха още: издания свързани с краеведски проучвания, както и книги, чиито автори са родени или живеят във Враца и Врачанския край; през м. май Сдружение „Модерна Враца” дари на отдел „Най-нова история” при РИМ – Враца фотоизложбата „50 години от голямата трагедия на Враца 1 май 1966 г. – 1 май 2016 г”. Тя съдържа 40 броя черно-бели архивни снимки, по-голямата част от които са направени от краеведа Веско Лазаров непосредствено след наводнението на 1 май 1966 г. Останалите фотографии са предоставени от РИА „Модерна Враца”; военна униформа от 80-те години на XX век; снимки, рекламни материали и издания, свързани с дейността на МК „Ботев път”; рекламни материали (флагчета, емблеми, значки и други) за промишлени предприятия, търговски обекти, училища, обществени и културни институции, дружества, институти и други във Враца и региона; материали, свързани с живота и делото на селекционера Тодор Рачински, както и такива свързани с дейността на фондация „Рачински”; работно облекло за „Контролирана зона” на „АЕЦ Козлодуй”, макет на корпус на реактор и макет на топло-отделяща касета за реактори тип ВВЕР-1000 и други; рекламни материали и издания представящи туристическите обекти на територията на Враца, както и материали представящи Враца и региона като обекти на културен туризъм и други.

Продължи събирането на данни и материали за обществения и културен живот на Врачанския край в най-ново време и свързаните с него личности; на сведения, рекламни и други материали и образци от производствата на предприятия и фирми във Врачанския край и на снимки, вещи и документи на личности, свързани с най-новата история на Врачанския край.

Поддържат се установените ползотворни контакти с краеведи от Врачанска област. За 2016 г. отдел „Най-нова история” има 9 дарители. Събраните през годината местни периодични издания се съхраняват в отдела.

През отчетния период отдел **„Художествена галерия”** (*Христо Божков и Милен Василев*) продължи обработката на наличните творби във фондовете и тяхното заснемане с цел паспортизирането им, въпреки бавната дейност, заради проблемът, свързан с липсата на качествен фотоапарат. В края на годината отдел „Художествена галерия” получи така чакания фотоапарат. С него уредниците в галерията вече без проблеми ще ускорят своевременното заснемане на новопостъпилите творби и тяхната паспортизация.

През 2016 година постъпленията в галерията са от Националната изложба „Земята на Ботев“. Творбите, които са дарени от Община Враца са четири на брой. Те представляват награди-откупки и обхващат всички раздели-живопис, графика, скулптура и приложна живопис. Творбите, дарени от самите художници, участващи в Националната изложба „Земята на Ботев- 2016г.“ са също четири на брой. Общо постъпленията в ХГ за 2016 година са 8 творби.

От отчета на отдел „Художествена галерия” става ясно, че с новите постъпления всяка година фонда на галерията съответно се увеличава, както и би трябвало да бъде. За съжаление място за тяхното съхранение е ограничено и повечето от творбите са подредени на земята, което буди известно безпокойство. В хранилищата работят климатици, влагоабсорбатори, вентилатори, което спомага много за тяхното съхранение. Констатирана е голяма нужда от още помещения, оборудвани с рафтове или стилажи за надлежното поддръждане на картините.

Посоченият проблем е основен за всички отдели на РИМ-Враца. Ръководството прави необходимото за осигуряване и оборудване на допълнителни хранилища. Но това зависи от ограничения, макар и огромен сграден фонд на музея. Практиката показва, обаче, че добре и разумно подредените културни ценности могат да заемат значително по-малко пространство.

Дарителството продължава да е важна част от събирателската работа на музея. В отдел „Археология” постъпи дарение от Дамира-Ивон Джамил Джизини – Керамична тежест за тъкачен стан с връзан орнамент, характерен за бронзовата епоха. Тук се включва колекция от 33 бронзови антични фибули по съдебна експертиза. От отдел „Етнография” постъпиха дарение от Марио Йончев – духало от ковашка работилница, дарение от Иванка Георгиева – тъкачен стан и чекрък, нова етнография традиционни престилки, дарени от Вяра Петкова; дарение от Марио Йончев; свилени ръкави, свилени кърпи, кенарени платна, бърда и совалки, дарени от Сийка Танкова; тъкачен стан и чекрък дарени от Иванка Георгиева от с. Челопек; сукман, плат за вълненик и кенарени ризи, дарени от Надежда Петрова; Детски дрехи дарени от Боряна Петрова гр. Враца. От отдел „Нова история” дарение от Ани Азманова – 17 броя документи и марки от архива на врачанския адвокат Петър Азманов, дарение от Снежана Атанасова – документи от архива на Л. Трифончовски, есперантист от Враца – грамоти, снимки, материали от театрални есперантски форуми; албум със над 100 броя снимки, свързани с дейността на врачанското есперантско дружество „Успех”, съхранен от есперантиста Радослав Тричков; рекламни материали – музикални каталози и листовки, изпратени от издателството на Ю. Х. Цимерман, Москва до врачанския учител по музика Михаил Кунторов, съхранени от зет му Валентин Статков; лична пенсионна книжка на Параскева Николова Кунович, първата жена железничар в България; снимки от архива на врачанската фамилия Роджеви – семейни портрети и моменти от прояви на колоездачното дружество във Враца (*Ваня Желязкова*); дарение от Георгица Гешева – лични вещи на Петър П. Бакалов, участник в Балканската и Първата световна война, включително добре запазен щик за пушка „Мартина”; дарение от Никола Савов – 10 броя снимки, свързани с развитието на въжарския занаят във Враца и дарение от Кирил Андровски – пощенски картички от Първата световна война.

Резултатите от **събирателската работа** на отделите, по данни на отдел „Фондове”, са следните (в скоби са миналогодишните постижения):

ОТДЕЛ	ОСНОВЕН ФОНД	СПОМАГАТЕЛЕН ФОНД
АРХЕОЛОГИЯ	108 (259)	64 (233)
НУМИЗМАТИЧЕН ФОНД	16	33 (0)
ЕТНОГРАФИЯ	73 (72)	3 (0)
ВЪЗРАЖДАНЕ	0 (114)	8 (8)
НОВА ИСТОРИЯ	97 (1105)	10 (53)
НАЙ-НОВА ИСТОРИЯ	339 (555)	5 (44)
ХУДОЖЕСТВЕНА ГАЛЕРИЯ	8 (4)	0 (0)

В обменен фонд на отдел „Археология” са постъпили 12 броя инвентарни единици. Постъпленията във фонда на отдел „Археология” са, както следва: инвентарни единици от обект „Градище“, проучвания през 2015 година - 29 броя; инвентарни единици от обект „Оходен-Валого“, проучвания през 2015 година - 71 броя; инвентарни единици от обект „Мездра-Калето“, проучвания през 2015 година - 49 броя; инвентарни единици от обект „Борован-Лапчовец“, проучвания през 2015 година - 2 броя; дарение – 1 брой; инвентарни единици от експертизи – 81 броя.

Сравнителният анализ на представените резултати показва близо *четирикратно* намаляване ръста на постъпленията в основен фонд и също толкова в спомагателен фонд. Този резултат, съпоставим с тенденциите от 2014 година е крайно негативен и неприемлив, предвид изпълнението на тази наша основна функция *по събиране и опазване на културни ценности*. Всеки може да направи собствения си извод какъв принос има в обогатяването на музейния фонд предвид увеличените работни заплати от началото на годината и наличието на достатъчно балансиран финансов ресурс за всички дейности, включително и събирателската. В началото на изтеклата година е изяснено, че макар и в ограничени рамки пари за откупки могат да се отделят от бюджета на музея. Видно е, че никой не е проявил каквато и да е активност в тази посока. Разчита се основно на все по-рядко срещаните се дарители, които все по-често предпочитат платежоспособните колекционери и антиквари. Не можем да толерираме самоцелното гонене на бройки заради самия отчет, но подобна фрапираща разлика спрямо предходната година показва обезпокоителни тенденции на симулативност и преднамерена недоброръководност в събирателската работа. Най-обезпокоителни в това отношение са резултатите на отдел „Археология”, където основна част от постъпленията е свързана с археологическите проучвания през 2015 година, и на отделите „Възраждане” и „Нова история”. Относителен баланс в събирателската си работа се наблюдава единствено при отдели „Етнография” и „Художествена галерия”, но тук трябва да се отчете, че със събирателска работа в този отдел са ангажирани първоначално две, а от средата на годината *три уреднички*.

От фондохранилищата бяха предоставени на уредниците и други специалисти за различни научни, експозиционни и изследователски дейности общо **1269 бр.** експонати.

Музейните фондове извършиха своите ежегодни управленчески дейности свързани със задължителната инвентаризация на ДКЦ по репрезентативният метод, както и ежегодната инвентаризация на монетите от благороден метал и предметите от благороден метал, съхранявани във фондовете на музея.

В основния фонд са постъпили следните по-важни групи културни ценности: *Археология* - многобройни кремъчни пластини; кремъчни ядра; полифункционални кремъчни и каменни гладилки/чукалки, обредни теслички от редките материали тремолит и антофилит; специализирани кремъчни инструменти (стъргалки и пластини от сърпове); костени артефакти; керамични дискове с дупки; праисторическа трапезна керамика с богата графитна и многоцветна украса; керамика с врязана и инкрустирана украса, характерна за финалния халколит; фрагменти от рисувана керамика в техника „сграфито“; медни фолии на император Юстиниан II; бронзови монети от IV-V век; български имитативни медни монети от XIII-XIV век; сребърни грошове от XIV век; османски сребърни монети; каменно точило; бронзови висулки; бронзово копче; бронзов пръстен; бронзов амулет-висулка; оловна тежест; керамична тежест за вертикален тъкачен стан с богата врязана украса от периода на бронзовата епоха; по съдебна експертиза, колекция от 33 бр бронзови антични фибули.

В научно-спомогателния фонд на музея постъпиха стотици фото и видео кадри на електронни носители, документални филми, течения на местните вестници, книги, масов и разнообразен материал с близка до музейната дейност характеристика и други.

Работа в архиви и библиотеки. Пълноценната научно-изследователска дейност на музейните работници е пряко свързана с архивите и библиотеките и зависи от определените средства за командировки. И през 2016 година тези средства бяха напълно достатъчни и неизползвани пълноценно. Специализирана литература и документи (съобразени с плановите задачи и поети ангажменти) бяха ползвани в НБ „Св. Св. Кирил и Методий“, библиотеката на СУ „Св. Климент Охридски“, Държавна агенция „Архиви“, специализираните библиотеки на институтите към БАН, врачанските библиотеки, ТДА–Враца, архиви и музейни библиотеки от региона и страната.

През 2016 г. Мая Драганова продължи работа в Регионална Библиотека „Христо Ботев“ по изготвяне на справки за Информационния музеен бюлетин.

С оглед заложените средства за командировки в бюджета ни за 2017 година, следва отново да се апелира за активизиране на тази дейност, разбира се при оптимизиране и още по-голяма ефективност на проучвателската ни работа в институциите извън Враца.

Научно-изследователската работа на музейните специалисти пряко свързана със задачите, залегнали в годишния план за отчетния период.

Завърши разработването на следните теми: „Културно-историческото наследство на Община Враца и археологическите разкопки на Регионалния исторически музей – новите възможности на дестинация Северозапад“; „Раннонеолитният обект Оходен-Валого – селище или ямно светилище“; „Нови методи на извличане и съхранение на научна информация при археологическите проучвания през последните 15 години във Врачански регион“: „Бижутерството от древността до наши дни в Долнодунавския басейн“ (*Георги Ганецовски*); „Антично въоръжение. Сбирка Ватев. Каталог“ (*Нарцис Торбов*); „България – древната земя на траките“ (*Нарцис Торбов съвместно с Т. Узунова*); „Проучване за развитието на каменоделството в трансграничния район Румъния – България през различните епохи – Праистория, Древност, Античност, Средновековие, Ново време и Съвременна епохи“; „Средновековен некропол в двора на Начално училище „Св. Св. Кирил и Методий“, град Оряхово, област Враца (*Александра Петрова*); „Монети от РИМ Враца и българското средновековно сребърно монетосечене“ (*Йоана Нанкова*); „Баянки от Врачанско“ (*Недка Димитрова*); „Традиционни сватбени обичаи на власите от Северозападна България (*Недка Димитрова и Силвия Гарванска*); „Видни възрожденски учители във Враца“ (*Валерия Тарашоева*); „Врачани, свързани с Франкофонския свят“ (*Ваня Желязкова и Валерия Тарашоева*); „Обзор на документите на политическите партии от фонда на отдел „Нова история“ при РИМ – Враца“ (*Мирослава Топалова*); „История на детската музикална школа към читалище „Развитие“ – Враца след 9.IX.1944 г“ и „История на АЕЦ „Козлодуй“, „Проучване за развитието на дървообработването и дърворезбарството в трансграничния район Румъния–България през различните епохи – Праистория, Древност, Античност, Средновековие, Ново време и Съвременна епохи“ (*Христина Христова*).

Започна или продължи работата по темите: „Археологически проучвания и открития в Мездра–Калето през 2003-2015 година“; „Началото на новокаменната епоха в Северозападна България по данни от керамиката“ (дисертация за присъждане на научно-образователна степен „доктор“) (*Георги Ганецовски*); „Археологическо проучване на антично укрепление и средновековен град, край прохода Вратцата: 2007–2016 г (*Нарцис Торбов и Александра Петрова*); Северозападна България през VI–XIV

век по археологически данни (дисертация за присъждане на научно-образователна степен „доктор”, *Александра Петрова*); „Спасително проучване на средновековен некропол на ул. „Тодор Балабанов” № 1 в град Враца през 2016 година” (*Александра Петрова и Мария Христова*); „Пазари и панаири във Враца и Врачанско, 1878 – 1944 години (*Мирослава Топалова*); „История на читалище „Развитие” – Враца след 9.IX.1944 г.”; „История на АЕЦ „Козлодуй” (*Христина Христова*); „Културна хроника на Регионалния исторически музей във Враца през 2000-2015 г.” (*Мая Драганова*)

Сравнителният анализ от предходни години показва твърде слаба активност по отношение на научно-изследователската работа на част от музейната колегия. Този недостатък трябва своевременно и трайно да бъде отстранен, защото музеят е както културна, така и водеща научна институция в Северозападна България.

Археолозите защитиха успешно научните отчети за „Археологически сезон 2015” пред секциите Праистория, Антична и Средновековна археология на НАИМ – БАН, както и за теренните издирвания по Автоматизираната информационна система „Археологическа карта на България”.

Научно-изследователската работа през предходната 2016 година бе представена на традиционните „*Зимни четения на РИМ–Враца*” с разработките на: „Нови открития от археологическите проучвания на праисторическите обекти Оходен-Валога и Мездра-Калето, през 2015 година“ (*Георги Ганецовски*); „Антични оловни тежести за прашка от колекция Ватев“ (*доц. Нарцис Торбов*); „Археологически про-учвания в м. Градище до прохода Вратцата през 2015 година“ (*доц. Нарцис Торбов и Александра Петрова*); „Погребалният обред в Северозападна България през средновековието, по материали от археологическите проучвания” (*Александра Петрова*); „Монети от РИМ – Враца и българското средновековно монетосечене” (*Йоана Нанкова*); „Баянки от Врачанско” (*Недка Димитрова*); „Видни възрожденски учители във Враца” (*Валерия Тарашоева*); „Дневник и албум на Илия Александров от Първата световна война (17.09.1915 г – 05.01.1918 г)” (*Ваня Желязкова*); „Обзор на документите на политическите партии от фонда на отдел „Нова история” при РИМ – Враца” (*Мирослава Топалова*); „Културна хроника на Регионалния исторически музей във Враца през 2000-2015 година“ (*Мая Драганова*).

Двадесет и седмото издание на този наш научен форум неоспоримо доказва неговото място в живота на музея и ролята му за популяризирането на културното наследство в региона. Продължава да се наблюдава избирателно засилен посещаемост на само на някои от лекториите, въпреки интересните теми, представени от уредниците. Но в сравнение с предходни години се забелязва устойчивост в интереса към тази наша научна работа. Четенията представляват своеобразен отчет и представяне на научната работа на специалистите през предходната година. Опитът до сега показва, че при разчупване формата на участие и тематичната насоченост с доза иновации може да се привлече повече публика и да се постигне атрактивен образователен и възпитателен ефект. Недостатък остава слабата организация по издаването на научните разработки в единен сборник. Вместо това те са включени в рубриките на врачанската преса и някои научни издания.

Наши специалисти участваха с научно-изследователски разработки на различни форуми от регионален, национален и международен мащаб. През месец март *доц. Нарцис Торбов* бе на научна специализация в университета в град Марбург, Германия, по покана на проф. Мюлер – Карпе; на 8 март *доц. Нарцис Торбов* изнесе лектория за кръстовете – енколпиони по покана и с домакинството на Дом на науката и техниката – Враца; в зала „Праистория“ на РИМ-Враца *Георги Ганецовски* представи лектория на тема „Праисторическите проучвания в Северозападна България” пред студенти първокурсници от СУ „Свети Климент Охридски”; на 30 март *Александра Петрова*

изнесе лектория на тема „Рогозенското съкровище – находката на XX век” в кабинета по История на СУ „Христо Ботев”, пред ученици от 7 клас; на 28 април *Георги Ганецовски* изнесе лектория с презентация пред ученици от 9 клас при СОУ „Христо Ботев” с на тема „ Експерименталната археология като атрактивен метод за проверка на научното познание“; през месец април *Христина Христова* участва като консултант при заснемането от „НЮ СКУЛ ПРОДАКШЪНС” на художествено-документалния филм „Търсачи на изгубения Ботев”, относно Ботевите чествания от втората половина на 40-те години на XX век до наши дни; на 22 и 23 юли *Георги Ганецовски* представи презентации на тема „Бижутерство и златарство през епохите в трансграничния регион България – Румъния” и “Раннонеолитният обект Оходен–Валога селище или ямно светилище” в рамките на модул “Научен семинар”, като част от Фестивал за древни култури „Слънцето на Тодорка” 3; на 1 ноември по случай Деня на народните будители *доц. Нарцис Торбов* изнесе лектория посветена на 30-та годишнина от откриване втория дял на Рогозенското съкровище по покана и с домакинството на Дом на науката и техниката – Враца; през м. ноември 2016 година са от *доц. Нарцис Торбов* са проведени лекционни курсове с упражнения по научните дисциплини „Обща археология” на студенти специалност „История и география” и „Българска археология” и на студенти от специалностите „История и български език” и „История и философия” от ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий” – филиал Враца; на 21 октомври, *доц. Нарцис Торбов* изнесе лектория на тема „Могиланската могила IV в. пр. Хр.” при откриването на временна изложба „Погребални практики в нашите земи от праисторията до средновековието” в ИЕМПАМ-БАН; на 1 декември 2016 г. *Александра Петрова* участва с доклад на тема „Представяне на проучвания за художествената обработка на метал, обработката на камъка и дървото през различните епохи в трансграничния район България – Румъния”, както и *Георги Ганецовски* с доклад „Културно-историческото наследство на Община Враца и археологическите разкопки на Регионалния исторически музей – новите възможности на дестинация Северозапад“ на състоялата се в РИМ-Враца международна конференция „Културно-историческото наследство – състояние, проучване и опазване в трансграничния район Северна България – Южна Румъния” с организатори РИМ-Враца и Търговско промишлена палата – Враца; на 23 ноември в зала „Рогозенско съкровище” на РИМ-Враца *Александра Петрова* изнесе лектория на тема „Археологическото наследство на Врачанския край” пред ученици от 5-ти клас на Профилирана езикова гимназия „Йоан Екзарх” – Враца; на 8 декември *Александра Петрова* участва с доклад на тема „Средновековен некропол на ул. Тодор Балабанов №1 в град Враца” в организираната в НАИМ-БАН–София научна конференция „Декемврийски четения в чест на доц. д-р Ирина Щерева” на 01 октомври *Недка Димитрова и Силвия Гарванска* представиха на „Десетии цар Шишманови дни” с тема: „Традиционни сватбени обичаи на власите от Северозападна България (Паралели с традиционната врачанска сватба)”; на 24 ноември *Недка Димитрова и Силвия Гарванска* взе участие в краеведска конференция – „Духовата музика – XX век – емблемата на Северозападна България”. На 16 март в рамките на научен форум, озаглавен „От Алафрангата до Франкофонията” организиран от „Клуб на Франкофонията” Враца, Валерия Тарашоева, Мирослава Топалова и Ваня Желязкова се представиха с доклад и презентация на тема „Врачани, свързани с Франкофонския свят”.

На 27 май в малката зала на Художествената галерия при РИМ-Враца се проведе *Национална научна сесия „Христо Ботев и неговата чета“*, като част от културните прояви „Ботев дни 2016“, посветени на на 140-та годишнина от подвига на Априлци и Ботевата чета. Сесията бе ръководена от проф. Пламен Митев, исторически факултет на

Софийски университет „Св. Климент Охридски“. В нея активно участие взе Валерия Тарашоева, като представи доклад на тема „Ботевиет четник Саво Петров“.

На 3 и 4 ноември в залите на РИМ – Враца бе проведена *международна научна конференция „Съкровището от Рогозен в Античния свят – 30 години по-късно“*, организирана от РИМ-Враца, съвместно с катедра „Археология“ в Историческия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ и Българо-американският научно-изследователски център в София. В конференцията представиха своите научни разработки проф. Майкъл Викерс от университета в Оксфорд, проф. Михаил Трейснер от Немската академия на науките, проф. Тотко Стоянов и Константин Рабаджиев от софийския университет и други изследователи на проблемите на тракийската торевтика. *Доц. Нарцис Торбов* взе участие в научния форум с доклад на немски език на тема „Откриване на Рогозенското съкровище“. Предстои издаването на сборник с представените в конференцията доклади.

За поредна година уредниците от отдел „Археология“ успешно представиха своите годишни научни отчети от археологическите проучвания през текущата година пред НАИМ-БАМ град София. Уредниците в отделите „Археология“, „Етнография“, „Нова и най-нова история“ оказваха своевременно съдействие на ученици от Враца и региона, на студенти, докторанти и специализанти от СУ „Св. Климент Охридски“ – София, ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“ – Велико Търново, Филиал Враца на ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“, Университет по библиотекознание и информационни технологии - София за подготовка на изпити, курсови, дисертационни и научни разработки по археология, както и за различни образователни мероприятия.

Уредниците от отдел „Етнография“ оказваха методическа помощ на студенти за дипломни работи, за участия в конференции и за реферати; на читалище „Светлина“ в с. Манастирище за провеждане на Трифон Зарезан; на ученици от СУ „Отец Паиций“ за участие във фолклорно състезание „Надиграй ме в училище“ по БНТ2 и на ученици от СУ „Хр. Ботев“ за провеждане мероприятия свързани с традиционният празничен календар

Изнесените данни красноречиво показват, че през 2016 година научните изяви и постижения на някои от музейните специалисти са активни, успешни и са подържани на високо академично ниво. Все още се наблюдава известно дребнотемие и разработване на „бели петна“ в темите. Необходимо е по скоро осветляване на доскоро смятани за „табу“ явления и процеси от всички етапи на историческото развитие. Разработките в посочените теми трябва да разчупят рамките на града и да потърсят реализация в регионален мащаб, върху територията на целия Врачански край, с оглед статута на институцията ни.

Издателската дейност на РИМ–Враца определено е в застой. Многомотното издание на музеите във Видин, Монтана, Враца и Плевен – „Известия на музеите в Северозападна България“ и съпътстващата го поредица „Библиотека“ към „Известия на музеите...“ изглежда остава в миналото. През изминалата година не е констатирана никаква активност от страна на съседните музей за подновяване на поредицата. За сега издаването на материалите от конференцията по случай откриването на Врачанското съкровище, както и на научната сесия, посветена на годишнината от подвига на Христо Ботев и неговата чета остават като пожелание. Тук определено е необходима повече активност от наша страна за наваксване на изоставането, независимо от неизпълнените финансови ангажименти към нас.

Издателската дейност в областта на рекламните печатни материали традиционно е активна и многоаспектна. Наблюдава устойчива активност и добри постижения на художествените оформители *Валя Илиева*, а след нея и *Пламен Петков*. През изтеклата година изцяло е попълван дигиталния вариант на информационния бюлетин на музея,

разпространяван в нашия сайт. Целогодишно се издаваха постери и покани за всички събития, проведени в музея (включително и на гостуващи мероприятия), грамоти, благодарствени писма и поздравителни адреси. Изработваха се флаери, рекламни материали анкетни карти, табелки и списъци за нуждите на музейните експозиции и временни изложби. Със задоволство констатираме активно и компетентно използване на новия многофункционален принтер при широката рекламно-издателска дейност и работа по проекти. Пламен Петков проявява завидни познания и умения в регенерирането на остарялата ни компютърна техника и в подпомагане на колегите при работа с някои компютърни програми.

Традиционно динамична и активна е **експозиционната дейност** на РИМ–Враца, като заслужено бележи нови успехи. Това е видно от наситената програма на изложбите през 2016 година. В тази сфера на нашата дейност се наблюдава устойчивост в качествено изпълнение на заданията при подготвянето на временни експозиции. Отдел „Стопанска дейност“ (*Юри Панчевски и Иво Колев*), отделите „Художествена галерия“ (*Милен Василев и Христо Божков*), „Връзки с обществеността“ и „Рекламно-информационният център“ (*Мая Драганова и Пламен Петков*) оказваха устойчива логистична подкрепа на уредниците.

Продължава изградената през годините традиция за подреждане на *камерни изложби* на уредниците в отдел „Етнография“ в ЕВК „Св. Софроний Врачански“ и в централната сграда на музея, свързани с традиционния обичайно-празничен цикъл: камерна изложба „Честита Баба Марта“, подредена във фойето на училище „Възнесение“ през месец март; камерна изложба „Великденски яйца“, подредена във фойето на училище „Възнесение“ през месец април и изложба „Дарителство“.

В централната сграда на музея за поредна година са подредени голям брой *временни изложби и изложбени кътове* с разнообразна тематична насоченост и съдържание:

- „Избрани творби от фонда на Художествената галерия в Голямата зала на ХГ“ (януари);
- Изложба-скулптура по повод 90 години от рождението на Петко Мичев в Малка зала ХГ (25 февруари);
- Изложба „110 години от рождението на Крум Панов“ в Малка зала ХГ (24 март);
- Всички отдели се включиха в атрактивната изложба „Нови постъпления във фондовете на РИМ-Враца“ с материали от събирателската работа през 2015 година (6 април);
- Изложба-живопис „95 години от рождението на Илия Маринов“ в Малка зала ХГ (14 април);
- Временен експозиционен кът в зала „Нова история“, озаглавен „Монети и банкноти от фонда на отдел „Нова история“ (19 април);
- „30 години профилирано обучение по изкуствата СОУ „Отец Паисий“, изложба „Випуск 2016“ с презентация в Малка зала на ХГ (12 май);
- Временен експозиционен кът за архитект Петър Хр. Дограмаджиев и инженер Никола Новоселски – проектанти на паметника на връх Околчица, в зала „Нова история“ на РИМ-Враца, като част от културните прояви „Ботеви дни 2016“ (19 май);
- Подредени са камерни тематични кътове в „Ботева зала“ и участие във временни експозиции като Гостуващата изложба „Оригинални материали от Априлското въстание 1876 г.“ от фонда на Историческия музей в Батак в рамките на „Ботеви дни 2016“, (27 май).
- Открита е авторска фотоизложба на Костадина Златунова "Тишината Ви чувам" в залата за временни и гостуващи изложби беше открита (25 юни)
- Изложба-живопис „140 г. от рождението на художника Васил Атанасов в Малка

зала ХГ (30 юни);

- Изложба „Българските войводи“, открита от г-н Красимир Богданов в Голяма зала ХГ (2 август);

- изложба "100 години от участието на Врачанския край в Първата световна война" с акцент за героизма и саможертвата на врачанските войни от 35-ти пехотен Врачански и 36-ти пехотен Козлодуйски полкове в славната Добричка епопея в залата за временни и гостуващи изложби в РИМ-Враца (7 септември);

- Изложба-скулптура по повод 90 години от рождението на врачанския скулптор Цветко Йорданов, подредена в Малката зала на ХГ. (13 септември);

- Дванадесети ученически национален пленер „Врачанска есен“ на възпитаниците от СОУ „От. Паисий“- Враца, София, Пазарджик и Елин Пелин в Голяма зала на ХГ (3 октомври);

- Изложба на преподавателите от катедра „Изобразително изкуство“ на Великотърновския университет, открита от ректора на ВТУ проф. Христо Боджолов в Голяма зала ХГ (5 октомври);

- Юбилейна изложба живопис и скулптура по повод 80 години от рождението на Илия Беширов и Павлин Коцев в Малка зала на ХГ (31 октомври);

- Камерна ретроспективна изложба по повод 30 години от откриването на Рогозенското съкровище. Изложбата беше подредена в малката зала на ХГ паралелно с Международна научна конференция „Съкровището от Рогозен в Античния свят – 30 години по-късно“, след което беше преместена в предверието на голямата зала на ХГ (3 ноември);

- Ретроспективна фотоизложба по повод 90 години от рождението на видния археолог Богдан Николов. Изложбата беше подредена в малката зала на ХГ, паралелно с Международна научна конференция „Съкровището от Рогозен в Античния свят – 30 години по-късно“. Освен снимки и експонати от фонда на отдел „Най-нова история“ бяха показани и фотоси от личния архив на Богдан Николов, които ни бяха предоставени от неговата дъщеря Елена Николова (3 ноември);

- Изложба на италианската художничка Анджеला Окипинти. Родена в Перуджа и работи в Милано, с повече от 90 самостоятелни изложби в частни и обществени галерии, както и в музеите на Европа, Северна и Южна Америка и Източна Азия. В Малка зала на ХГ (11 ноември);

- Изложба „45 години от основаването на ГХГ град Мездра“ с творби на Групата на художниците от гр. Мездра в Малка зала на ХГ (29 ноември);

- Атрактивна гостуваща изложба „Облекло и въоръжение в Средновековна България“, включваща исторически реконструкции на костюми, оръжия и аксесоари в кулата на Куртпашовите. Тя бе представена от авторите й г-н Жасмин Тодоров и Калина Атанасова от Сдружение „Авитохол“ (1 декември);

- Временен кът в зала „Нова история“ по повод 135 г. от рождението и 60 г. от смъртта на видния врачански общественик Първан Т. Първанов (9 декември);

- Коледна изложба на врачанските художници в Малка зала на ХГ (20 декември).

През изминалата година уредниците от отделите „Археология“ и „Етнография“ активно участваха в подготовката и реализацията на гостуващи изложби и на нови местни музейни сбирки:

- Етнографска изложба в м.„Калето“гр. Мездра (07 март);

- Участие в събор-изложение ”Златни ръце български” в с.Челопек (05.05);

- Обновена музейната сбирка в народно читалище „Никола Й. Вапцаров – 1924”, град Криводол, която включва и материали от фонда на отдел „Археология” на РИМ-Враца (29 август);

- Временна гостуваща изложба „Богове, символи и древни знаци” в Исторически музей–Велинград (16 септември);

- Временна мобилна изложба „Погребални практики в нашите земи от праисторията до средновековието”, открита в ИЕМПАМ-БАН град София. (21 октомври).

През миналата година пристигна заявка за гостуване на изложбата „50 години от смъртта на Ангел Орозов (1893 – 06.05. 1965 г)” в РИМ – Шумен. Въпреки направените допълнителни контакти със специалистите им, гостуването отпадна поради неангажиране и липса на заинтересованост от тяхна страна.

Във връзка с подготовката на постоянна експозиция „Първа Атомна” от уредника в отдел „Най-нова история” Христина Христова, са проведени няколко работни срещи с инж. Митко Янков в РИМ – Враца, а на 22 декември и с ръководството на „АЕЦ Козлодуй” ЕАД в град Козлодуй. Бяха представени окончателните проекти за художествено-пространственото оформление на залата, както и визията на самата експозиция. Уточнени са някои детайли свързани с предстоящото откриване (през м. юни 2017 г) и процедурите по предоставяне на допълнителни експонати.

Продължи подмяната на осветлението в етнографската експозиция във „Възнесенското училище”, както и в залата на Малка художествена галерия, за което стана въпрос по-горе. Тази тенденция по обновяване на осветлението в музейните експозиции ще продължи.

Неразрешен остава хроничния проблем за неотоплените зали, водещи до чувствителен спад на посетители през студените месеци и до проникването на завишено количество влага в експозициите. Направени са постъпки музеят да бъде включен в разработваните от Община Враца проекти за програмния период 2014-2020 години.

Въпреки тези немаловажни проблеми музейната колегия продължава да развива досегашните успешни инициативи в посока активност на представянето, разнообразие на тематиката, динамизиране на форматите при експозиционните дейности, за скъсяване дистанцията с публиката и разчупване формите на общуване с нея.

Културно-масова и популяризаторска дейност. Методическа работа.

Тази важна област в работата на нашата институция, заради отговорната ни мисия за представяне на историческата памет по начин, който да образова, възпитава и култивира непреходни ценности, беше реализирана успешно. Основна роля в тази „просветителска” дейност се пада преди всичко на *екскурзоводската работа*, включваща обслужване на експозициите и работа с посетителите. Специалистите в отдел „**Връзки с обществеността**” (*Мая Драганова, Наталия Борисова, Цветомила Цветкова*), както и уредниците в отдел „**Музейни образователни програми**”, които се справиха успешно със задълженията си, като в натоварени дни и при обслужването на зала „Рогозенско съкровище” бяха активно подпомагани от уредниците.

През 2016 година РИМ–Враца (Централна сграда и ЕВК „Св. Софроний Врачански”) бе посетен от 28 238 (21 281) човека (в това число 1 119 (1 137) чужденци от 27 държави (разположени на три континента) и бяха изнесени 503 (360) беседи, уроци и информации. Централната сграда и ЕВК „Св Софроний Врачански“ са посетени от 19 472 посетители, а при мероприятията, реализирани в музея при различни събития са присъствали (и участвали) още 8 766 посетители. Тези цифри показват **съществен ръст** в броя и интензитета на посещенията в РИМ-Враца през изтеклата 2016 година, който доближава до нивата 2009-2010 година. Това особено се вижда от цифрите, показващи посещаемостта през 2015-2014 година. Считаме, че тази положителна тенденция се дължи освен на положителната политическа и икономическа конюнктура, но и на промените, които наложихме в цялостната стратегия по

организиране посещаемостта на музея. Тя е свързана с редица иновации при поддръждането на временни експозиции, в работата с младите хора, с тяхното мотивиране в посока на родолюбивата кауза, в реализирането на редица аниации и „нестандартни мероприятия“ през периодите на музейните събития като „Нощ в музеите“, Европейските дни на Наследството и местните фестивали. Този своеобразен рекорд е постигнат въпреки неотоплените експозиционни зали през зимата.

Подготвени и проведени са всички традиционно организирани от РИМ–Враца *празници, мероприятия и годишнини* (изложбите са отчетени в раздел „Експозиционна дейност“), както и многобройните външни изяви, чийто домакин бе нашата институция.

Уредниците, съвместно с отделите „Връзки с обществеността“ и „Музейни и образователни програми“ активно оказваха съдействие на ученици, студенти, докторанти и доктори от СУ „Св. Климент Охридски“ град София, ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“ град Велико Търново, филиал Враца на ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“, Университет по библиотекознание и информационни технологии – София, Академия на МВР град София, за подготовка на изпити, курсови, дисертационни и научни разработки по археология, както и на ученици от Враца.

Богатата и разнообразна културно-масова и популяризаторска дейност на РИМ-Враца през 2016 година е достатъчно видима от изложените по-долу събития:

На **5 януари 2016 г.** в малката зала на ХГ бе представен филма за Христо Ботев „100 000 крачки с Ботев“ по повод 168 години от рождението му.

На **6 януари** бе проведена традиционната „Ботева вечер“ със слово на проф.д-р Александър Панов и с участието на Смесения градски хор „Орфей“ при читалище „Развитие“ и актьора от ДКТ-Враца Борислав Борисов. **Същият ден** бе отбелязана с презентация на археолозите и прожекция на филм за Рогозенското съкровище 30-та годишнина от откриването на втория дял. С това се постави началото на цикъл чествания, свързани с уникалния шанс Рогозенското съкровище да слави Враца, региона и България вече три десетилетия.

На **21 януари** във връзка с юбилейните годишнини 125-та от основаването на СУ „Св. Кл. Охридски“, 50-та на Геолого-географския факултет и 40-та на Катедра „Ландшафтознание“ в малката зала на ХГ бе открита фотоизложба на проф. Румен Пенин.

На **05 февруари** е проведено съвместно мероприятие по Патриотичната програма на ЕВК „Св. Софроний Врачански“ с МК „Ботев път“ в къщата на Баба Илияца за изработване на мартеници с ученици от селата Паволче и Челопек;

На **9 февруари** ни гостува изложбата „България 1944-1989. Забранената истина“, открита от кмета на Община Враца господин Калин Каменов;

Двадесет и Седмите Зимни Четения се проведоха от **10 февруари до 13 април**, като в тях взеха участие повечето уредници с девет доклади;

На **12 февруари** пред щанда на община Враца на международното туристическо изложение „ВАКАНЦИЯ и СПА ЕКСПО 2016“ в град София, Георги Ганецовски, съвместно с театрална група ТЕМП и Георги Врабчев към Младежки дом – Враца представиха възстановката „Заветът на царя“;

На **14 февруари** в двора на ЕВК „Св. Софроний Врачански“ традиционно е отбелязан празникът Трифон Зарезан - съвместно мероприятие с отдел „Култура“ на Община Враца;

„Вечерта за Апостола на Свободата“ по повод 143-та годишнина от гибелта му бе организирана на **18 февруари** и открита от главен уредник Валерия Тарашоева. Актьорът Иван Налбантов изнесе рецитала „Аз съм Левски“ със съпровод на пиано от проф. Снежана Барова. На следващият ден **19 февруари** пред паметника на Апостола

пред Съдебната палата се състоя общоградско тържество, на което Валерия Тарашоева произнесе слово, а програмата подготвиха учениците от ОУ „Васил Левски“.

Тихомир Машов организира на **23 февруари** в малката зала на галерията „Световно кафене“ с ученици от врачанските училища;

На **24 февруари** в ЕВК „Св. Софроний Врачански“ по патриотичната програма е реализирана работилница за мартеници с ученици от 1б клас, с ръководител В. Вълчева от НУ „С. Врачански“;

На **11 март** в организираната Вечер за св. Софроний Врачански участваха Камерен мъжки хор при Св. Врачанска Митрополия бе реализирана прожекция на филма „Грешникът-Свещец“;

На **23 март** Тихомир Машов проведе интерактивна работилница за праисторическата култура „Градешница“ с ученици от НУ „Св. Софроний Врачански“;

На **25 март** Тихомир Машов изнесе специализиран урок-беседа за Тракийските съкровища пред ученици от ПЕГ „Йоан Езкарх“;

Дискусията на тема: „Чудесата на Враца и Северозапада“ и Стартиране на националната кампания на в. „Стандарт“ - „Чудесата на България“ за 2016 година се проведе на **11 април** в залите на галерията, в присъствието на председателката на Народното събрание госпожа Цеца Цачева, министърката на туризма госпожа Николина Ангелкова, акад. Константин Косев, проф. Николай Овчаров и ръководни представители на северозападния регион - Враца, Видин, Монтана и Белоградчик;

На **13-14 април** Георги Ганецовски се включи в представителния щанд на Община Враца, на изложението „Културен туризъм“ в град Велико Търново. Съвместно с театрална група ТЕМП при Младежки дом – Враца са представени сценичните възстановки „Завета на царя“ и „Хляб от Бога“. Спечелена е почетна грамота за „Оригинално представяне на продукт на културния туризъм“;

„Лазаровден“ за тазгодишните Пролетните и Великденски празници бе организиран на **21 април** в двора на ЕВК, включил участието на учениците от СОУ „Отец Паисий“, от селата Паволче и Челопек и децата от детските градини, с боядисване и подреждане на Великденска изложба на писани яйца;

На **09 май** Недка Димитрова проведе мероприятие по патриотичната програма за изработване на обредни хлябове от солено тесто с деца от ЦДГ „Вълшебница“ с преподавател М. Нинова;

Под ръководството Тихомир Машов на **9 май** в малката зала на ХГ бе проведена Музейна работилница и играта „Търсачи на съкровища“ съвместно с възпитаници от ОУ „Св. Софроний Врачански“;

На **14 май** Тихомир Машов прочете слово по повод откриването на паметна плоча на загиналите Ботеви четници при битката в местността Милин камък;

Дванадесетата поред Европейска инициатива „Нощ в музея“ се състоя на **21 май** под мото „История на съвременето“. Тя включи голям брой участници в интерактивните игри „Познавам ли моята България“; „Враца на Европейския пъзел“, „Как видях Врачанския музей“; „Търсачи на съкровища в музея“ и „Археологически пясъчник“; с богата артистична програма на Музейната сцена, с възстановките „Хляб от Бога“ и „Заветът на царя“ на театрална група ТЕМП към Младежки дом град Враца, с народни танци, джаз-рок сцена. Допълнителни атракции бяха автобус-експозиция „Пътуващо читалище „Бащино огнище“, ретро разходка с файтон-кабриолет, реплика на един от файтоните на Мито Орозов; със щанд предлагащ традиционни лечебни продукти, с дегустации на руйни вина от избите „Врачанска теменуга“, „Бургозоне“ и „Типченица“. За първи път в рамките на тази инициатива бе показана атракция от фойеверки „Магия на цветовете и светлина“, с което завърши Нощната музейна програма.

В Програмата на „Ботеви дни 2016“ активно се включихме и станахме домакини на следните прояви: на **27 май** - Научна сесия „Христо Ботев и неговата чета“; откриване на Обща художествена изложба „Земята на Ботев“; на гостуващата изложба „Оригинални материали от Априлското въстание, 1876 г.“ от фонда на ИМ Батак“; на 20-тия Национален литературен конкурс за написване на стихотворение и есе „Живеем в земята на Ботев; на литературното четене на български писатели с представяне на алманах „Околчица“; на **1 юни** е проведена възпоменателната панихида за Христо Ботев и неговите четници отслужена в храм-паметник „Св. Възнесение“, ЕВК. А в рамките на Дните бяха реализирани и проявите: на **31 май** - „Час по безсмъртие“ с учениците от СОУ „Христо Ботев“ с ръководител мая Антова и с участието на главен уредник Валерия Тарашоева; на **1 юни** - общоградски Детски празник по повод Деня на детето, организиран в двора на ЕВК „Св. Софроний Врачански“;

Занятията от Програмата за патриотично възпитание през 2016 година започнаха на **18 януари**, под ръководството на уредниците археолози, етнографи и от художествената галерия. На **14 март** бе проведено занятие на Христо Божков с ученици от врачанските училища за наблюдение и рисуване реплики на творби от творчеството на Пенчо Георгиев; на **12 април** с учениците от СОУ „Отец Паисий“ и СОУ „Козма Тричков“ се изработваха реплики на творби от творчеството на Крум Панов; на **5 май** с учениците от СОУ „Никола Войводов“ се изработваха реплики на творби от творчеството на художника Илия Маринов; на **12 май** учениците от СОУ „Христо Ботев“ под ръководството на Георги Ганецовски, проведоха занятие по експериментална археология - моделиране на керамични съдове с използване на праисторически технологии; на **7 юни** Ваня Желязкова представи пред ученици от средните училища темата „Фотографията и известните фотографии от Враца братя Черневи“; на **27 юни** в голямата зала на художествената галерия на РИМ-Враца бе проведено заключителното мероприятие от „Програма за патриотично възпитание – Област Враца“ за 2015/2016 години, като ученици, учители, представители на различни институции от Враца и областта, получиха своите грамоти за участие и принос в реализирането на инициативите от нейния патрон народният представител г-н Красимир Богдановна **2 август** г-н Красимир Богданов и уредника от ХГ Христо Божков представиха в Голямата зала на ХГ пред врачани изложбата „Българските войводи“;

На **10 юни** Христина Христова взе участие в семинар, организиран от Търговско-промишлена палата – Враца, за валидиране на основните туристически атракции в трансграничния регион по проект „Трансграничен аудио пътеводител“;

На **11 юни** в двора на ЕВК „Св. Софроний Врачански“ е проведен детски панаир - съвместно мероприятие с фондация „Изиарт“;

На **17 юни** Тихомир Машов участва с играта „Търсачи на съкровища“ в „Детския панаир“, организиран от фондация „Easyart“. Играта се проведе в сградата на РИМ – Враца и ЕВК „Св. Софроний Врачански“;

На **25 юни** Тихомир Машов участва в работилниците на „Музей на колела“ с тема „Праистория“. Интерактивната работилница се състоеше в изработване на глинени фигури и керамика от Врачанския край и с провеждането на кратки беседи за техните функции и предназначение. „Музей на колела“ се организира от фондация „Easyart“.

На **18 юли** пред паметника на Васил Левски при Съдебната палата Валерия Тарашоева произнесе слово в тържеството, посветено на 179 години от рождението на Апостола;

През периода **21-24 юли** на територията на раннонеолитен обект Оходен-Валога при изключителен интерес е проведено трето, международно издание на открито на

Фестивал за древни култури „Слънцето на Годорка”, който е успешен продукт на сдружение „ТЕМП арт” и РИМ-Враца. Фестивалът е реализиран по проект на ТПП Враца с партньорство на РИМ-Враца, озаглавен „Дунав – мога да те чуя и няма да те забравя, мога да те видя и ще те запомня, мога да те пресъздам и да те разбера” по програма Inerreg Румъния – България 2014–2020 и с финансовата подкрепа на Община Враца. В четирите му секции: научна, арт-реконструкции, младежка експериментална лаборатория и археологическо училище се включиха учени, любители на историята, студенти, артистични натура от България, Сърбия и Румъния. Част от атракциите са изяви на сдружение за възстановяване и съхранение на българските традиции „Авитохол”. Всички иновативни мероприятия протекоха при традиционно силен интерес и висока посещаемост, въпреки екстремно високите температури;

На **24 юни** в двора на ЕВК „Св. Софроний Врачански”, съвместно с магистър-фармацевт Иван Узунов е отбелязан на Еньовден;

На **29 юни** в двора на ЕВК „Св. Софроний Врачански” е проведен концерт на танцова формация „Магника”;

На **12 август** Тихомир Машов участва в Международния ден на младежта – „Младостта на лятото” с прожекцията на историко-археологическото богатство на гр. Враца;

През **месец август** Мирослава Топалова оказва съдействие на инициативния комитет в Община Враца за отбелязване 100 години от участието на врачани в Първата световна война за художественото оформление и текстовата част на паметна плоча в чест на полковник Васил Таслаков и загиналите от 35 врачански полк в Добричката епопея, поставена в пространството около емблематичния за града паметник на загиналите във войните за освобождение и обединение на България.

На **2 септември** в същата зала по повод 100 години от Първата световна война, под патронажа на Красимир Каракачанов бе експонирана изложбата „Голямата война (1915-1918)“ Македония - поглед зад фронта, с материали от личната колекция на Румен Кузов;

Тържествен симфоничен концерт с прожекция на документален филм за Съединението на България по повод 131-та годишнина от събитието бе изнесен в музея на **6 септември**, с участието на уредника от отдел „Нова история“ Мирослава Топалова;

Друга изложба на тема „100 години от участието на Врачанския край в Първата световна война“ и „100 години Добричка епопея“ бе представена от уредника Ваня Желязкова на **7 септември** в Залата за временни и гостуващи изложби на музея;

На **19 септември** поради големия интерес Тихомир Машов отново проведе интерактивната игра „Търсачи на съкровища” с англоезичното училище от гр. Банкя;

На **20 септември** Тихомир Машов, заедно с доброволци от Младежки Център – Враца проведоха играта „Търсачи на съкровища”. Доброволците влязоха в ролята на екскурзоводи, които показваха и разказваха забележителностите на Враца пред своите гости от програмата „Раздвижи тялото и ума си – здравословен начин на живот за юношите”, КД2 „Сътрудничество за иновации и обмен на добри практики”, финансиран по програма Еразъм.

Всички събития през месец септември, организирани от РИМ-Враца бяха посветени на Европейските дни на наследството' 2016.

Дванадесетият ученически национален пленер „Врачанска есен“ събрал възпитаниците от СОУ „Отец Паисий“ град Враца, от София, Пазарджик и Елин Пелин бе открит на **3 октомври** в голямата зала на галерията;

На **25 октомври** в ЕВК „Св. Софроний Врачански” е проведен открит урок за традиционните носии от Врачанско с организатори от страна на музея Силвия

Гарванска, от Регионална библиотека „Хр. Ботев” – Владислава Иванчева пред ученици от СУ „Козма Тричков”, с ръководител Лала Банева;

На **26 октомври** в ЕВК „Св. Софроний Врачански” е проведен открит урок и работилница за амулети с организатори РИМ-Враца и СУ „Хр. Ботев”

Тържество за 185 години от кончината на врачанския възрожденец хаджи Тошо Ценов организира на **27 октомври** уредника от отдел „България XV-XIX в.“ Красимир Григоров, в Храм-паметник „Св. Софроний епископ Врачански“. В което взеха участие Камерния свещенически хор при Врачанска митрополия с ръководител Траянополския епископ Киприян и възпинатиците на професионална гимназия „Димитраки Хаджитошин“ в града;

Както всяка година, така и тази Денят на народните будители **1 ноември** бе отбелязан с общоградско тържество пред паметника на свети Софроний Врачански, ЕВК. Същият ден, по този повод и с активното съдействие на магистър фармацевт Иван Узунов във Възнесенското училище на ЕВК тържествено бе отразена 100-годишнината от рождението на доц. д-р Йото Танчев - откривател на „Балканската ендемична нефрология“;

На **02 ноември** в ЕВК „Св. Софроний Врачански” е проведен открит урок свързан с традиционното облекло във Врачанско, съвместно мероприятие с Регионална библиотека „Хр. Ботев“;

На **3 и 4 ноември** бе проведена Международната научна конференция на тема: „Съкровището от Рогозен в Античния свят - 30 години по-късно“, събрала 15 учени от двата континента Европа и Америка;

На **06 ноември** под ръководството на Георги Ганецовски в раннонеолитния обект Оходен-Валога е извършена поредната ритуална сеидба на лимец по праисторически технологии на първите земеделци. Експерименталното засяване е част от демонстрациите, озаглавени „Слънчевият цикъл на първите земеделци” и анонсира представянето на проект по програма за трансгранично сътрудничество България-Румъния, озаглавен “Оходен, регион Враца – Добрословени, регион Каракал: мост между две епохи и две цивилизации”;

На **07 ноември** в ЕВК „Св. Софроний Врачански” е проведен открит урок с ученици от НУ „Св. С. Врачански” с ръководител Силвия Равнополска;

На **9 ноември** традиционното Общоградско тържество за 139-та годишнина от освобождението на града ни от турско робство събра пред паметника „Вестителят на Свободата“ обществеността на града. Слова произнесоха кмета на Общината г-н Калин Каменов и уредника на музея Красимир Григоров. Изложбен кът за събитието бе експониран във фойето на РИМ-Враца;

На **11 и 25 ноември** Тихомир Машов с ученици от СУ "Козма Тричков" и НУ "Св. Софроний Врачански" град Враца реализира музейна работилница-занятие на тема "Собствен мини музей - макет";

На **11 ноември** италианската художничка Анджела Окипинти представи в малката зала на ХГ изложбата си „Светът на мита и духовността“. В същата зала на **18 и 23 ноември** Тихомир Машов проведе две Занятия-музейна работилница „Собствен мини музей-макет“ с учениците от СОУ „Козма Тричков“ и НУ „Св. Софроний Врачански“.

На **14 ноември** в ЕВК „Св. Софроний Врачански” е проведена възстановка на традиционни детски игри от миналото с ученици от СУ „Хр. Ботев”, ръководени от Филипка Цанова и Малина Тодорова;

На **14 ноември** в ЕВК „Св. Софроний Врачански” е проведено организирано посещение на експозицията на къща „ Григорий Найденов” с участието на ученици в ролята на екскурзоводи;

Уредничките в отдел „Етнография“ проведоха „Работилница за изработване на амулети“ на **20 ноември** в Залата на ЕВК възпитаниците от НУ „Св. С. Врачански“. Етнографският екип реализира през месеца поредица подобни мероприятия с ученици от СОУ „Христо Ботев“ с ръководители Филипка Цанова и Малина Николова;

На **25 ноември** в ЕВК „Св. Софроний Врачански“ пред ученици от СУ „Хр. Ботев“ с ръководители Ф. Цанова и М. Тодорова са реализирани лектория и практическо занимание на тема „Поверия, гадания, изработване на амулети“;

На **29 ноември** в ЕВК „Св. Софроний Врачански“ пред ученици от СУ „Козма Тричков“ с ръководител Лала Банева проведен открит урок, свързан с традиционното облекло във Врачанско;

На **6 декември** в ЕВК „Св. Софроний Врачански“ се проведе съвместно мероприятие със СУ „Христо Ботев“ по повод на откриване на дарителска кампания;

На **9 декември** Тихомир Машов реализира занятие-работилница "Праисторическо жилище от глина" с ученици от НУ "Св. Софроний Врачански";

На **11 декември** в ЕВК „Св. Софроний Врачански“ е реализирана работилница за сурвачки съвместно с ученици от НУ „С. Врачански“, с ръководител Силвия Равнополска;

На **14 декември** Тихомир Машов организира коледна работилница и тържество заедно с Младежки център - Враца. Тържеството беше на тема „Коледен дух“ с изпълнения на ТФ „Магнифика“, Младежки духов оркестър, презентация на традиционни коледни гозби и обичаи от ПГТР – Враца, работилница за рисуване на икони с ученици от НУ „Иван Вазов“;

На **14 декември** Коледна работилница и тържество, организирани от Тихомир Машов, събра в малката зала на галерията учениците от НУ „Иван Вазов“ и Младежкия център във Враца. А в ЕВК „Св. Софроний Врачански“ същият ден се проведе открит урок за традиционното облекло във Врачанско, с участието на уредничките в отдел „Етнография“ и с изпълнения на Коледни песни от ученици на врачанските училища;

На **19 декември** град Враца и РИМ-Враца бяха класирани на 1-во място в раздел "Археологически съкровища" при тазгодишната класация на в. Стандарт "Чудесата на България". Наградата бе връчена на г-жа Петя Долапчиева, зам. кмет хуманитарни дейности в Община Враца и на директора на РИМ-Враца Георги Ганецовски.

На **20 декември** в ЕВК „Св. Софроний Врачански“ съвместно с ученици от СУ „Хр. Ботев“ е проведена възстановка на Бъдни вечер;

През месец **декември** *Христина Христова*, съвместно с *Пламен Петков* направиха регистрация на Музея по проект „Студентски практики – фаза 1“. В резултат на това вече имаме регистрирана студентка от ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ в професионално направление „Етнология“. Неин ментор ще бъде Силвия Гарванска, която разработи необходимата за целта практикантска програма. Тя ще се реализира през първата половина на 2017 година.

През 2016 година бяхме любезни домакини на следните мероприятия:

На **26 февруари** бе представена книгата на Цветко Стоев „Великият Сирм срещу могъщия Филип“; на **27 февруари** бе представена книгата на Сийка Танкова „История на село Мраморен“; на **23 април** бе изнесен Пролетен концерт по повод 30 години профилирано обучение на СОУ „Отец Паисий“; на **28 април** в ЕВК беше проведено честване по повод 55 години от създаването на Помощно училище „Петър Берон“; на **11 май** в музея се състоя Хоров концерт на Дамски хор „Враца“, посветен на деня на Светите братя Кирил и Методий; на **25 май** е експонирана фотоизложбата „Духът на миналото в наши дни“ с автор Боян Пищиков; на **30 май и 26 август** са изнесени концерти на възпитаниците от Детската музикална школа; на **1 юни** е реализирана

среща на Врачанската общественост с българите в чужбина; на **9 юни** се състоя среща Врачанската общественост с министъра на околната среда и водите - г-жа Ивелина Василева; на **28 септември** е открита учебната година на Езикова школа „Аванс“; на **7 октомври** е осъществена пресконференция на археолозите от музея с журналисти за резултатите от проучванията на средновековния некропол в центъра на града; през месец октомври в залите на музея са реализирани редица предизборни срещи, по повод предстоящите президентски избори; на **14 октомври** е осъществено честване на незрящите хора за отбелязване Деня на белия бастун (15 октомври); **11 ноември** музея бе домакин на Международния форум за социална промяна EMPATHEAST с прекрасно реализираната „Фабрика за идеи и социално предприемачество“ и „Весела весела Седянка“; на **20 и 21 ноември** бяхме домакини на конференцията „Тоталитаризмът в България 1944-1989: Преосмисляне чрез знание“, а на **1 и 2 декември** станахме домакини и на Международната конференция „Културно-историческото наследство-състояние, проучване и опазване в трансграничния регион - Северна България и Южна Румъния“.

Христина Христова през цялата година оказваше съдействие при изготвянето на идейните проекти за рекламните материали свързани с различни прояви, събития и дейности на музея. Тя редовно предоставяше снимки за Информационния бюлетин и сайта на РИМ-Враца. *Мирослава Топалова* редовно присъстваше на заседанията на организационния комитет за военните паметници и давана информация в Областна администрация относно местоположението и състоянието на паметници на признателността в различни селища на Врачанска област.

И през изтеклата година продължи активната *популяризаторската работа* на РИМ-Враца чрез изявените медийни изяви на уредниците, които под различна форма представиха събития, личности и факти от научно-изследователската и културно-просветната програма на институцията. Културно-историческото наследство, съхранено в експозиционните ни зали и археологическите обекти, бе обект на внимание от страна на местни, национални и чуждестранни телевизионни медии, които заснеха документални филми и научнопопулярни материали. С интервюта, коментари, участия в самостоятелни рубрики или общи програми наши колеги се представиха пред: *БНТ* (Недка Димитрова и Георги Ганецовски), *НОВА ТВ* (Георги Ганецовски), *БТВ* (доц. Н. Торбов, Ал. Петрова, Г. Ганецовски), *МИХАЙЛОВ ТВ* (Христо Божков, доц. Нарцис Торбов, Александра Петрова, Мирослава Топалова, Красимир Григоров и Георги Ганецовски), *РИМЕКС ТВ* (Силвия Веселинова, Валерия Тарашоева, Тихомир Машов и Александра Петрова), Телевизия СКАТ (Недка Димитрова и Георги Ганецовски), БНР (Валерия Тарашоева, Христина Христова и Георги Ганецовски), РАДИО БЛАГОЕВГРАД (Йоана Нанкова), РАДИО ПЛОВДИВ (Валерия Тарашоева), ДАРИК РАДИО (Георги Ганецовски), РАДИО ВИДИН (Александра Петрова, Георги Ганецовски, Христина Христова и Недка Димитрова), АГЕНЦИЯ И РАДИО ФОКУС (Георги Ганецовски, Тихомир Машов и Силвия Веселинова), за сп. NATIONAL GEOGRAPHIC (Валерия Тарашоева и Георги Ганецовски), за в-к КОНКУРЕНТ (Тихомир Машов и Валерия Тарашоева), за в-к ВРАЦА ДНЕС (Александра Петрова и Георги Ганецовски), за в-к ТЕЛЕГРАФ (Недка Димитрова), за в-к ДУМА (Недка Димитрова), за електронния сайт ГРАДОВЕ И ОБЩИНИ (Мирослава Топалова и Недка Димитрова), за електронния сайт ПОРТАЛ 12 (Георги Ганецовски). ТРАВЕЛ ТВ засне експозициите на РИМ-Враца за изготвяне на рекламен филм, а СТУДИО БЛЕНД ООД засне експозициите на ЕВК „Св. Софроний Врачански“ (с участието на Силвия Веселинова) и централната сграда на РИМ-Враца с цел изготвянето на рекламен клип по проект „Комуникационна кампания за популяризиране на дестинациите ЕДЕН в България“. През годината във връзка с определени събития и чествания Христина

Христова предоставяше снимки за публикации на колеги, институции, медии, организации, училища и частни лица.

Изнесени са **беседи и лектории** на археологическите обекти „Оходен-Валоба“, „Градище“ и „Мездра-Калето“ пред групи, пред ученици от СОУ „Отец Паисий“, СОУ „Христо Ботев“, СОУ „Никола Войводов“, НУ „Св. Софроний Врачански“ – град Враца и посетители от страната и чужбина.

Оказано е съдействие на студенти, докторанти и доктори от СУ „Св. Климент Охридски“ – София и ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“ – Велико Търново, Филиал Враца, за подготовка на изпити, курсови, дисертационни и научни разработки по археология, както и на ученици от Враца (уредниците от отдел „Археология“).

Мая Драганова продължи представянето на библиотечни справки за информационния музеен бюлетин, като за целта в читалнята на РБ „Христо Ботев“ през 2016 година прегледа 495 броя от 4 врачански вестници. Така обработените броеве от 2010 г до 2016 г включително достигнаха бройката 4 061. Отдел „Връзки с обществеността“ целогодишно предоставяше на учащи и граждани актуални информации свързани с посещенията на музейните експозиции, изготвяше тематични исторически справки за личности и събития, оказваше съдействие на отделите при реализиране и популяризиране на временни кътове и изложби. Оказвано е съдействие по изготвяне на справки за Информационния музеен бюлетин, като за целта са прегледани всички броеве от 4 врачански вестници.

Продължи активната работа на Рекламно-информационния център на музея в изпълнение на нелеката задача за популяризиране на институцията ни и на културно-историческото наследство на Врачански регион. *Валя Илиева* а от края на месец април *Пламен Петков* регулярно актуализираха информацията в нашия интернет сайт, обогатяван с разнообразен текстови и фотоматериал. През изминалата година в Музейната библиотека са заведени 400 нови книги. Библиотечният мениджър с който разполага библиотеката и е в експлоатация, продължава да изпитва сериозни затруднения с твърде малък капацитет и трудна приложимост за библиотеката на музея, която съхранява над 5500 заглавия специализирана литература. Поради тази причина е създадена малка функционална библиотечна система (с помощта на пакета Libre Office), съдържаща книгите в библиотеката, потребителите и техните ползвания. Читатели се отзовават твърде рядко, въпреки обилната информация за музейната библиотека, намираща се в сайта ни. Регистрирани са единични посетители, търсещи консултации или за справка. Ползватели на Библиотеката са предимно музейният колектив ичастично от другите културни институции в града.

Рекламно-информационният център е съсредоточил дейностите си в две направления. Това са *интернет и социални мрежи и реклама и рекламни материали*.

В първото направление *интернет и социални мрежи* Пламен Петков успешно се справи с предизвикателствата по актуализиране на сайта на музея; в редовното издаване на дигитален вариант на месечния бюлетин за дейността на музея Профилът на РИМ – Враца във facebook има устойчив ръст на преглежданията и харесванията. В комбинация с множеството запитвания към музея от страна на „фейсбук-търсачите“, свързани с нашата история и работа - можем спокойно и с чиста съвест да отбележим, че РИМ-Враца е интересна и привлекателна виртуална дестинация.

Сайтът на Музейна библиотека (www.vratsamuseum.ovo.bg), също е подържан. *Официалният сайт* на музея – през изминалата година, беше периодично обновяван с актуалната информация относно РИМ–Враца. За сега не се предвиждат сериозни промени. Продължава изготвянето на стратегия и убедителни аргументи с които хората от управленските нива да разберат, приемат и осъществят нужната промяна. Едновременно с това се провежда проучване и обучение на служителя, отговарящ за

дейността, за изработка на мобилна версия на сайта. Нещо което също би допринесло за по-добрата визия на сайта и би улеснило ползвателите на мобилни устройства в достигнето по-бързо до нужната им информация.

За отчетения период са изготвени 12 броя месечен информационен бюлетин в електронен вариант, популяризиран своевременно в интернет пространството. Все още няма установен удачен вариант за разпространението на Бюлетина по e-mail.

Като цяло отдел „Рекламно-информационен“ се стреми да следи новостите, които излизат в интернет и да използва максимално възможностите, които те ни предлагат за популяризиране и опазване на културно-историческото наследство на Враца и региона. Както и да усъвършенства, развива и придобива нови познания за работа с различни програми, които биха могли да бъдат от полза за работата и целите на Музея и отдела в частност.

Във второто направление *реклама и рекламни материали* със задоволство констатираме устойчивост и компетентност в тази важна дейност, въпреки смяната на личния състав. Изготвени са плакати, покани, грамоти и благодарствени писма относно многобройните събития, проведени в музея (общо над 600 броя печатни материали). Редовно е извършвано копиране и сканиране на документи, както и обработка на снимкови материали на колеги и посетители, както и фото заснемане на част от музейните събития. Пламен Петков се представи като добър IT специалист и компетентно се справи и с нелеката задача по техническата поддръжка на остарялата компютърната техника в музея, като често прилагаше нестандартни решения при някои аварирани компютърни конфигурации. Той се отзова и за инсталирането на съответните драйвери и програми при покупката на нова компютърна техника (един компютър за отдел „Етнография“ и един лаптоп за Дирекцията на музея. Вниманието заслужава препоръката за закупуване на мощна съвременна компютърна конфигурация, ориентирана към обработката на графична информация, което би осигурило независимост на музея при подготовката на рекламни и печетин материали.

Засилена беше и виртуалната реклама, които за съжаление не донесоха очаквания и желан резултат. Започна подбора и обработката на снимки за изработката на дизайн за рол-банери – процес, който е не по-малко бавен и тежък.

Като цяло, културно-масовата и популяризаторска работа на музея през изтеклата година бе на добро ниво. Въпреки неблагоприятните за развитие на културни прояви времена, културният афиш на РИМ–Враца за 2016 година бе също така богат като предходния, а инициативите в областта на популяризаторската дейност – разнообразни и целенасочени. Постигнати се сериозна активност и устойчивост в честотата на провежданите мероприятия; предлагане на по-широк спектър от иновативни, атрактивни и достъпни за повече участници инициативи.

Методическата дейност и музейните образователни програми традиционно също отбелязват високо ниво в инициативите и конкретните постижения на колегията.

Специалистите от отдел “Етнография” целогодишно оказваха методическа помощ при разработката на сценарии за тържества или занимателни игри, свързани с обичайно-празничния цикъл и възстановки на обредно-ритуални практики в училища, детски градини, читалища и самодейни състави от града и общината.

Уредниците в музея съдействаха на студенти и докторанти от университетите в София и страната за подготовка на изпити, курсови, дипломни и дисертационни работи, както и на ученици от Враца – за реферати, конкурси или презентации. По искане на граждани, общественици, журналисти, учители и служители в различни институции, музейната колегия изготвяше изчерпателни и коректни справки по определени теми и проблеми, свързани с културно-историческото наследство на Враца и региона.

Методическата работа на нашите специалисти в своите образователни инициативи бе на особено високо ниво.

Уредниците от отдел „Археология“ изготвиха експертни оценки на движими културни ценности по постановления от съда, прокуратурата и разследващите органи към ОД на МВР, като тяхната дейност се наложи да обхване и съседните области Монтана и Видин.

На **29-30 март** Георги Ганецовски участва във втора национална конференция „България – с водеща позиция в световното културно наследство“ проведена в град София. За принос в развитието на културния и религиозния туризъм РИМ-Враца е награден с грамота.

На **13 май** Георги Ганецовски участва на семинар-кръгла маса, проведена в Народното събрание на тема „Училището в музея, музеят в училището“. Представени са новите възможности в дейностите на музеите и ролята им за модерното образование и възпитанието в патриотичен дух и л'бознателност сред децата и учениците.

На **19-21 септември** Георги Ганецовски представи презентация, озаглавена „Актуално състояние и социализация на недвижимото културно наследство от област Враца – проблеми и перспективи“ на XII-та национална среща – семинар „Добри практики: ролята на музеите за управление и социализация на недвижимото културно наследство“ в град Хисаря.

На **25-26 ноември** Георги Ганецовски представи презентация, озаглавена „Опити за арт реконструкции на културното наследство“ на Семинар за политиките на идентичност в Българските градове днес в СУ „Св. Климент Охридски“.

На **28-29 ноември** Георги Ганецовски участва в конференцията „Музейни експозиции и стандарти: Поглед напред“ в град София (БАН). Разгледани са редица водещи тенденции на развитието на музеите предвид последните технологични постижения на експозиционното представяне; възможностите на виртуалното пространство, дигиталните образи, кибер технологиите и музеите; нови възможности за достъп до експозиции; образователните програми на музеите; работа с деца и стратегии за включване на различни видова публика в експозициите.

На **29 ноември–1 декември** Георги Ганецовски се включи в Международен конгрес на световните цивилизации и модерния туризъм в град София (Тех Парк). Обменен е опита на различни държави от пет континента в развитието на културния туризъм и туристическите атракции.

На **8 и 9 декември** Георги Ганецовски участва в НАИМ-БАМ град София на национална работна среща за Археологическа карта на България, където е представен нов софтуерен продукт за регистрация на недвижимото културно наследство.

На **14 декември** Георги Ганецовски окладва презентация на тема „Добри практики в представянето и съхранението на културното наследство във Врачански регион на Семинаркръгла маса по проект „Разработване и промоциране на съвместен културно-исторически туристически продукт: Маршрут „Римска граница на територията на трансграничния регион Румъния-България“ в град Видин.

По програмата за „Патриотично възпитание“ са реализирани редица нови инициативи (лектории, демонстрации и интерактивни игри) с ученици от град Враца (СОУ "Христо Ботев", СОУ „Отец Паисий“, СОУ „Никола Войводов“ и СОУ „Козма Тричков“):

На **24 февруари** се проведе работилница за мартеници с ученици от Іб клас на НУ „Св. Софроний Врачански“. Меро-приятието е част от патриотич-ната програма.

На **14 март** в Малка зала на ХГ „Иван Фунев“ при РИМ – Враца се проведе програма за патриотично възпитание. Ученици от врачанските училища се запознаха с творчеството на Петко Мичев и пресъздадоха творби на скулптора в материал – глина.

На **30 март** Александра Петрова изнесе лектория на тема „Рогозенското съкровище – находката на XX век” пред ученици от 7 клас на СОУ „Христо Ботев” – Враца.

На **12 април** в малката зала на ХГ „Иван Фунев“ при РИМ-Враца Христо Божков проведе практическо занятие с ученици от СОУ „Отец Паисий”, СОУ „Никола Войводов” и СОУ „Козма Тричков” – Враца на тема „Творчеството на Крум Панов”, по „Програмата за патриотично възпитание“. Учениците създадоха свои копия на някои от творбите на художника представени в изложбената зала.

На **5 май**, като част от Патриотичната програма, ученици от Врачанските училища се запознаха с творчеството на Илия Маринов и създадоха свои копия на творбите от големия художник, в малката зала на Художествената галерия „Иван Фунев” при РИМ – Враца.

На **27 юни**, в голямата зала на ХГ беше закрыта Програмата за патриотично възпитание за 2015/2016 учебна година. Бяха раздадени грамоти и награди на всички участници в различните направления. Беше подредена и изложба с творби на деца в раздел „Изобразително изкуство”.

През 2016 година в изявите по Програмата за патриотично възпитание се наблюдава засилена активност на Христо Божков с интересни инициативи и на уредничките от отдел „Етнография“.

През отчетния период продължиха творческите контакти и партньорството на отдел „Етнография“ със самодейни състави за автентичен фолклор към общинската читалищна мрежа, с кръжочни форми и СИП по фолклор, с преподаватели в детски и учебни заведения, занимаващи възпитаниците си с богатството и многообразието на традиционната народна култура или работещи с тях по проекти, свързани тематично с етнографското и фолклорно наследство.

През 2016 година специалисти от РИМ–Враца, самостоятелно и в партньорство, разработиха, спечелиха или участваха в **проекти** по различни програми.

През месец декември съвместно с Христина Христова и Пламен Петков реализираха регистрация на Музея по проект „*Студентски практики – фаза 1*”. В резултат на това вече имаме регистрирана студентка от ВТУ „Св. св. Кирил и Методий” в професионално направление „Етнология”.

По спечелен проект на ТПП-Враца с водещ партньор РИМ-Враца по програма Interreg 2014-2016, озаглавен „*Дунав – мога да те чуя и няма да те забравя, мога да те видя и ще те запомня, мога да те пресъздам и да те разбера*“ са реализирани третия пореден Фестивал за древни култури „Слънцето на Тодорка“ край село Оходен; научната конференция „Културно-историческото наследство – състояние, проучване и опазване в трансграничния регион – Северна България и Южна Румъния“, както и научните изследвания за развитието на занаятите каменоделство, бижутество-ювелирство и дърводелство през епохите в трансграничния регион.

И през 2016 година РИМ-Враца кандидатства с три проекта за целево финансиране на теренни археологически проучвания от държавния бюджет чрез Министерство на културата, от които не беше приет дори един просто за замазване на ситуацията или „запушване на устата”. Същото се случи и през 2015 година на фона на постоянните декларации от страна на Министерски съвет за приоритетно подпомагане на Северозапада. А се оказва, че нито една музейна институция от Северозападна България „обективно“ не е класирана за целево финансиране на археологически проучвания, въпреки проявените активност и постигнати резултати и въпреки ширещото се в региона унищозително иманярство! Тези факти навеждат на тежки размисли относно приоритетите и „стратегията” за опазване на културното наследство в нашата страна.

Продължава очакването за добро класиране при втората класация на съвместния проект на Община Враца и РИМ-Враца към „Програмата за трансгранично сътрудничество България-Румъния 2014-1020“ за изграждане на музей на открито и център за експериментална археология, озаглавен „Оходен, регион Враца – Добрословени, регион Каракал: мост между две епохи и две цивилизации“.

Финансова подкрепа за амбициозните събития, свързани с „Нощта на музеите“ е осигурена по спечелен проект към Общински фонд „Култура“.

През месец март в „Народен музей град Зайчар“ бе подписан рамков договор за сътрудничество между двата музея. С него се отварят възможности за изготвяне на съвместни проекти по програмата за Трансгранично сътрудничество INTERREG 2014-2015 г. Първите ни съвместни дейности вече са реализирани по време на фестивала за древни култури „Слънцето на Годорка“.

През изтеклата година работата на отдел „Фондове“ (*Ралица Цветкова и Петя Митова*) запази нивото на работа в съответствие с нормативните изисквания и отговорните функции по отношение на събирателската, фондовата и експозиционната работа. Интензитетът на работа запази нивото си заради динамиката на експозиционната дейност, приемането и предаването на различните се гостуващи изложби (наши и външни) и постъпващите ДКЦ от финализираните съдебни дела. През годината бяха проведени 7 комисии (при 6 за 2015 година) за идентификация на ДКЦ. Новите постъпления се обработваха в срок и съгласно действащите изисквания. Редовно се извършваше дезинфекция на фондохранилищата и експозиционните площи и се поддържаше системата за температурен и влагов режим. Фондовичките активно участваха в подготовката на организираните от музея изложби и мероприятия. Във връзка с изложби, публикации, справки и други цели, за музейни специалисти и външни ангажименти, отделът е предоставил за ползване необходимите предмети, документи и снимки. Нанесени са необходимите ценови индекси в инвентарните книги на музея. Управлението на музейните фондове се извършваше регулярно. През месец декември се извърши задължителната ежегодна инвентаризация на ДКЦ по репрезентативният метод, както и ежегодната на монетите от благороден метал и предметите от благороден метал, съхранявани във фондовете на музея. Във всички помещения се поддържа необходимият температурен и влагов режим, с изключение на книгохранилището, където влагоуловителя работи, но липсва регулатор на температурния режим. Определено тук е необходим цялостен ремонт, какъвто чака селия административен блок на Централната сграда на музея

Отдел **Художествената галерия** (*Христо Божков и Милен Василев*) при РИМ–Враца реализира плановете от план-програмата си изложби и мероприятия с изключение на изложбата по повод 70 години от рождението на известния врачански художник Годор Ваков, тъй като самият автор отложи това мероприятие за по-късен етап. За сметка на това в галерията бяха открити редица други изложби, предизвикали засилен интерес, които не бяха планирани. Недостигът на финансови средства оказва за поредна година своя отпечатък не само за текущата изложбена дейност, но и за поддържане в добро състояние на художествения фонд. Продължава да стои проблема за поддържане и реставрационна намеса на творбите, които са в най-лошо състояние.

Остава нерешен проблема с ремонта на обертливите и подмяна на хидроизолацията в голямата зала на Художествената галерия. Малката изложбена зала се сдоби с ново, насочено и LED осветление, което значително подобри визията на най-използваното помещение в музея. През изтеклата година Художествената галерия се сдоби с фотоапарат. С това уредниците в галерията вече без проблеми ще продължат със своевременното заснемане на новопстъпилите творби и тяхната паспортизация.

Хроничният проблем с фондовите помещения стои и пред Художествената галерия. Той е твърде труден за решаване защото това касае нов сграден фонд. За сега можем да препоръчаме правилно и разумно, функционално поддръжане на творбите според възможностите на сегашния капацитет на фондохранилищата.

По отношение на фондовата дейност на Художествената галерия е извършена инвентаризация по репрезентативния метод и пълна дезинфекция на фондохранилищата, в които е поддържан необходимия температурен и влагов режим. Извърши се оценка на движими културни ценности

Дейността на **реставрационно-консервационното ателие** (*Галина Томова*). Традиционно, както всяка година в началото на отчетния период бе довършена обработката и реставрацията на откритите материали от археологическо лято 2015 година (керамика, кремъчни ансамбли и кости). Постъпилният материал бе своевременно обработен, сигниран, подходящо съхранен и предаден на уредниците в отдел „Археология“ във връзка с предстоящите отчети по секции. В ателието се обработват материали предимно от археологически разкопки, теренни обхождания и дарения. Почистени са метални материали от събирателската работа на отделите „Археология“ (метал, керамика, камък и кост) и „Нова история“ (метал и хартия).

Работата продължи с обработката на новопостъпилите материали от стартиралото вече археологическо лято 2016 година: това са керамични материали от обект Оходен-Валоба, метални и керамични находки от „Градище“ край прохода Вратцата и Металите артефакти от проучванията на средновековен некропол в центъра на град Враца.

В края на годината започна обработката на постъпващите материали от археологическите проучвания в м. „Калето“- гр. Мездра. Материалите са подготвени за предстоящото им експониране в изложбата „Нови постъпления в РИМ–Враца през 2016 г“.

През отчетния период отдел **„Стопански дейности“** (*Юрий Панчевски и Иво Колев/Цветан Вачев*) отново бе изправен пред изпитания и предизвикателства от най-разнообразен характер – техническо обезпечаване на мероприятия и изложби, отстраняване на аварии и чести ремонти по ВиК, осветителни и електро-инсталации, снегочистване, реагиране на всякакви непредвидени обстоятелства и ситуации. Поради трайно заболяване на електротехникът *Иво Колев*, през времето на неговото отсъствие по заместване на половин работен ден бе назначен електро-техникът *Цветан Вачев*. Той коректно, компетентно и отзивчиво, решаваше редица битови и електро-технически предизвикателства в музея, което оценяваме високо. За съжаление, все повече проблеми възникват и ще възникват заради остарелите и несъобразени със съвременните изисквания отоплителни, пожаро-известителни, електрически и осветителни системи. Надеждата е в осъществяването на проект на Община Враца с наше участие, за изпълнение на дейности по енергийна ефективност, в пръсъединяването на музея към програмата „Красива България“ и в реализиране на належащи ремонтни работи чрез включването им в капиталовата програма на общината. Всички сериозни проблеми, а именно течачите покриви на къщите в ЕВК „Св. Софроний Врачански“, неремонтирания и несаниран административен блок на Централната сграда и монтирането на пожаро-известителна техника са поставени пред общинското ръководство. От казаното в началния раздел на доклада се възжда, че *проявяваме достатъчна активност, съобразно финансовите си възможности за поэтапно ремонтване и подновяване на интериорни и екстериорни музейни пространства, както и на остарялата музейна техника.*

През изтеклата година музейния колектив се включи в преобядисване и освежаване на важни музейни

Хигиенизирането, поддържането и обслужването на музейните експозиции, административните помещения и външни площи остава изключително трудно само с две щатни хигиенистки (*Цветана Ценова и Нина Йолова*), които продължават да „проявяват чудеса“ при съвместното изпълнение на задълженията си. Наложил се за поредна година личният състав в Централна сграда, разпределен по зали и по график (макар и не винаги всички) да подпомага хигиенизирането на площите. Но това не е решение, така, че за този проблем предстои да се търси трайно решение. Чрез програмите от „Бюро по труда“, само временно се облекчава ситуацията. За съжаление по тези програми през 2016 година РИМ-Враца беше ошетен, въпреки нашите писмени настоявания за отпускане на бройки за поддръжка в ЕВК „Св. Софроний Врачански“ и ЕВК „Никола Войводов“. Само две бройки бяха отпуснати по програма КЛИО за нуждите на археологическите обекти Оходен-Валогa и Градище-Вратцата. Очакваме добра воля и разбиране от социалното министерство, относно остриите нужди от персонал за поддръжка на музейните пространства.

Тук отново ще повторим някои хронични проблеми, които са отбелязвани и в докладите от предходни години, но останаха нерешени и които с течение на времето се задълбочават, а някои от тях са стигнали и критическата си точка, изискваща спешни мерки.

- *Ситуацията в експозиционните зали.* Поради невъзможността за отопление на експозиционните зали чувствително спада посещаемостта на музея в студените месеци. Ниските температури и високата влажност оказват пагубно влияние и върху изложените експонати. През отчетния период климатичните работеха добре и в това отношение бяхме относително по-спокойни. Климатикът в зала „Рогозенско съкровище“ бе подменен и за сега работи безупречно;

- *Състояние на сградния фонд.* Продължаваме борбата с течовете на някои места в Централната сграда на музея, които системно нарушават вътрешната мазилка и облицовка на сградата. Те са причинени от архитектурни дефекти остарялата сграда. От ремонтна дейност се нуждаят къщите-музеи в ЕВК „Св. Софроний Врачански“ и сградата на възрожденското училище „Възнесение“. През 2016 година успяхме да подменим остъклената фасада на сградата с експозицията „Традиционни транспортни средства“, но остават за ремонт части от стените с паднали мазилки. Наложителен е ремонт на помещението с научния архив на РИМ-Враца, защото окаяното му състояние представлява реална заплаха за съхраняването на важната документация.

- *Състояние на фондохранилищата.* Отново подчертаваме недостиг на пространство за депа, особено при отдел „Художествена галерия“. обстоятелство, което бе коментирано по-горе. Определени са някои малки помещения за спомагателен фонд за историческите отдели, но те няма да решат проблема. Изискват се неотложни мерки за подмяна на пукнатите стъкла от оберлихтовете в Голямата зала на галерията, и за ремонт на стенното и прозоречно пространство зад високите паравани, под които при обилен дъжд на места се образуват локви. Необходимо е голямата зала на Художествена галерия да се оборудват с насочваща осветителна система, за да се приближим още една крачка (след свършеното в залата на Малката художествена галерия) до съвременните критерии за модерни галерийни пространства. Продължаваме да търсим варианти за допълнителни помещения за съхранение на материали, подлежащи на обработка, на архивни материали и новопостъпващи културни ценности.

Системите за електронна охрана работят добре, поддържани от фирма „БАТ СЕКЮРИТИ“. Проблеми възникват със системите за видеонаблюдение дали заради ремонти на определени сектори в централната сграда, дали заради амортизацията на по-старите елементи и сложността на връзките. Това сме амбицирани да разрешим

генерално. Въоръжената охрана на Централната сграда, осъществявана от фирма „ЕЛИТКОМ-95” АД, поредна година успешно осъществява своите отговорни функции.

Продължавам да отстоявам позицията си, че по смисъла на текстовете от Закона за културното наследство *културните ценности*, принадлежащи към *Държавен музеен фонд* трябва да се охраняват от *държавни структури*, защото Държавата трябва да носи своите отговорности за опазването на културното наследство, а не да бяга от тях. Повтарям своето категорично становище, че големите регионални музеи в Република България трябва да се охраняват електронно от Държавна охранителна структура поради две основни причини:

1. Според своя статут Регионалните музеи са **на държавна финансова издръжка**, (също както на държавна финансова издръжка са структурите на МВР), административно подчинени на съответните общини и методическо ръководени от Министерство на културата.

2. Съгласно чл. 2, ал (2) от Закона за културното наследство „Културните ценности са обществено достояние и се ползват със закрила от **държавни и общински органи** в интерес на гражданите на Република България”. Съгласно чл. 2а, ал. (1) „Културните ценности, археологически обекти по смисъла на чл. 146, ал. 1, произхождащи от територията и акваторията на Република България, **са публична държавна собственост**”. Следователно като държавни, културните ценности би следвало да се охраняват от отговорни държавни структури! Надявам се Държавата (ако все още има такава) да възстанови отговорностите при опазването и охраната на непреходното културно-историческо наследство, с което се хвалим навсякъде по света!

Вече почти 5 години действа и се развива във възходяща линия Музейния бутик за продажба на сувенири и рекламни материали в Кула на Куртпашовите. *Лидия Кръстева* – отговорник за обекта (подпомагана в почивните дни от *Христина Христова*) – успешно се справят с никак не леките задачи по окомплектоване на щандовете, снабдяване и отчитане на стоките, кореспонденция с фирмите-доставчици, усвояване на сложния софтуер за складови наличности и продажби. Разшири се асортиментът на предлаганите сувенири и рекламни материали. Все още не можем да решим трайно усвояването на втория и трети етажи на обекта с допълнителни експозиционни и рекламно-търговски площи поради трудния контрол на тези пространства и липсата на отопление през зимата. За сега подреждаме в тях временни експозиции, изискващи не толкова ангажираща организация за охрана, които със своята атрактивност внасят допълнителен стимул за посещенията в музея.

Повишаване **квалификацията** на музейните специалисти е важна стъпка към пълноценната им професионална реализация. Това касае както специалността, така и компютърните умения. И ако някои уредници се пускаха „по течението” и без никакви професионални амбиции, други продължават да изявяват стремежите към израстване в кариерата и професионално усъвършенстване. През 2016 година продължи работата по научните дисертации за придобиване на докторска степен на колегите: *Георги Ганецовски* – зачислен в задочна докторантура по научна специалност „Неолит” към катедра „Археология” на СУ „Св. Климент Охридски”, с тема на разработвания дисертационен труд „Началото на новокаменната епоха в Северозападна България по данни от керамиката” и *Александра Петрова* – зачислена в докторантура по научна специалност Средновековна българска археология към катедра „Археология” на ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий”, с тема на разработвания дисертационен труд „Северозападна България през VI–XIV век по археологически данни”.

През месец март *Нарцис Торбов* бе на научна специализация в университета в град Марбург, Германия, по покана на проф. Мюлер–Карпе.

По отношение на **дисциплината** в музея можем да отбележим някои нерешени проблеми, свързани с нежеланието на някои колеги да изпълняват съвестно и коректно професионалните си ангажименти. На тях напомням, че музея не е разграден двор в който всеки си први каквото прецени за добре. Тук действат *правила*, чиято чел е да има стог регламент и екипност. Който не желае да ги изпълнява няма място в РИМ-Враца!

През 2016 година положихме сериозни усилия, натрупаните от предходната 2015 година прекалено много компенсации и непозлзвани отпуски да бъдат изчистени и така да се върнем в законовите рамки, въпреки някои „хитрувания“ на някои уредници.

Работата на уредниците в административно отношение в сградите на музея ще продължи да се ръководи от утвърдените и действащи *нормативни документи*. Това са: Етичен кодекс на служителите в РИМ–Враца, Правилник за вътрешния ред и работа в РИМ–Враца, Длъжностните характеристики, които при необходимост ще бъдат актуализирани. Продължава работата по прецизирането на критерии за атестиране работата на всеки служител в музея, които в близко бъдеще ще влязат в сила. Те ще отчитат персонално възможностите, постиженията и пропуските, а индивидуалната оценка ще получава адекватно финансово изражение. През изтеклия отчетен период се убедихме, колко е необходима системата за атестиране на работещите в РИМ-Враца. Тук особено внимание заслужават генераторите на клюки и интриги, които за да го правят, явно или не са достатъчно служебно натоварени или не си изпълняват текущите задължения. Ръководството на музея стриктно ще следи за спазване на работното време; за спазване на ангажиментите, произтичащи от заповедите за дежурствата в музейните сгради и изпълнението на служебните задължения съобразно длъжностните характеристики. След увеличените възнаграждения за музейните работници в началото на 2016 година, логично се очаква по-качествен продукт в работата, стриктно спазване на служебните ангажименти и на дисциплината. През годината синдикалната организация утвърди своите позиции сред част от музейната колегия и с нея имаме добри и конструктивни отношения.

Като **заключение** ще отбележа, че изминалата 2016 година бе достатъчно динамична, предизвикателна и нелека в работата на институцията. Всичко зависи от екипността и мотивацията за работа.

Като цяло дейността на РИМ–Враца бе успешна благодарение отдадеността на повечето колеги, на спазването на служебните задължения и стриктното реализиране на плановите задачи. Въпреки някои обективни и субективни пропуски, представените в годишния отчет постижения са стойностни, забележими и оценени по достойнство от културната ни общественост. Институцията ни запази реномето си на авторитетен регионален научно-изследователски и културно-просветен център, определен като „едно от лицата на Враца“. Той продължи да стимулира така необходимото, особено за младите хора, чувство за Родолюбие и гордост от древните ни Български корени. Засилващият се интерес от тях към музейните експозиции, прояви и публикации е достатъчно ясен критерий за нашето място в културния живот на Враца и региона, както и за нашите отговорности перд хората на Бъдещето.

ПУБЛИКАЦИИ В ПРЕСАТА И ДРУГИ НАУЧНИ ИЗДАНИЯ

Вестник „Конкурент“

Божков, Хр. 110 години от рождението на видния врачански художник Крум Панов, 07 април 2016.

Гарванска, С. Андреевден, преходът от есента към зимата – 24 ноември 2016.

Григоров, Кр. Скромният принос на врачани в Освободителната война – 10 ноември 2016; продължение 17 ноември 2016.

Григоров, Кр. Дарителството във Враца до Освобождението – 15 декември 2016.

Григоров, Кр. Видни възрожденци учители във Враца - 13 октомври 2016; продължение - 20 октомври 2016.

Григорова, Кр. Видни възрожденци учители във Враца – 13 октомври 2016; продължение 20 октомври 2016.

Григоров, Кр. И ний сме дали нещо на света! Родовите корени на Анна де Ноай – 03 ноември 2016; продължение 10.11.2016.

Димитрова, Н. Ивановден носи здраве и добра реколта – 08 януари 2016.

Димитрова, Н. Бабинден – колко капки, толкова берекет, здраве и деца - 21 януари 2016.

Димитрова, Н. Веселие до първи петли на Зарезан – 11 февруари 2016.

Димитрова, Н. „Малки лазарки пяха от сърце и с благопожелания”, в-к „Конкурент“, 79, 22. 04. 2016 г и 78, 21. 04. 2016 г.

Димитрова, Н. Димитровден слага началото на активния сватбарски период – 27 октомври 2016.

Димитрова, Н. Димитровден слага началото на активния сватбарски период – 27 октомври 2016.

Драганова, М. Експонати и древни практики оживяват в музейни нощи –10 март 2016.

Драганова, М. Нови музейни придобивки, тържества, лекционна дейност“ - из културния живот на РИМ-Враца 2000-2015 - 01 декември 2016.

Драганова, М. Из културния живот на новото хилядолетие: сесии, научни конференции и срещи - 01 септември 2016.

Драганова, М. Из културния живот на РИМ-Враца: артработилници, възстановки, игри – 08 септември 2016.

Драганова, М. Из културния живот на РИМ-Враца: артработилници, възстановки, игри - 15 септември 2016.

Драганова, М. Из културния живот на РИМ-Враца 2000-2015: концерти, литературни вечери и творчески срещи - 22 септември 2016.

Драганова, М. Из културния живот на РИМ-Враца 2000-2015: концерти, литературни вечери и творчески срещи - 29 септември 2016.

Желяzkова, В. От алафрангата до франкофонията - част I, 09 юни 2016; част II, 14 юни 2016; част III, 23 юни 2016; част IV, 30 юни 2016.

Машов, Т. Музейни образователни програми сред Врачанския балкан –18 февруари 2016.

Петрова, Ал. Западно-българските землени валове в светлината на археологическото проучване - част I, 28 януари 2016; част II, 04 февруари 2016; част III, 11 февруари 2016.

Тарашоева, В. Часовниковата кула във Враца била свидетелство за европеизацията на града – 14 януари 2016.

Тарашоева, В. Легендата на Радан войвода в „Смесена китка“ на Славейков – 03 март 2016.

Тарашоева, В. Навършват се 160 години от гибелта на Александър Димитракиев Хаджитошев – част I, 17 март 2016; част II, 24 март 2016; част III, 31 март 2016.

Тарашоева, В. От алафрангата до франкофонията - 14 април 2016.

Тарашоева, В. От алафрангата до франкофонията-Св. Софроний епископ Врачански - 14 април 2016 и 21 април 2016.

Тарашоева, В. Чест, хвала и безсмъртно име за добротворителя Козма Тричков - 05 май 2016.

Тарашоева, В. Чест, хвала и безсмъртно име за добротворителя Козма Тричков, продължение - 12 май. 2016.

Тарашоева, В. Давид Тодоров Савов, член на щаба на Ботевата чета, -19 май. 2016.

Тарашоева, В. Сподвижник на българската свобода - 26 май 2016.

Тарашоева, В. Сподвижник на българската свобода, продължение - 02 юни 2016.

Торбов Н. Съкровището на Рогозен - 06 януари 2016.

Топалова, М. Иван Симеонов - Рунтавият кмет е прокарал водопровода във Враца, част II – 07. Януари 2016.

Топалова, М. От алафрангата до франкофонията с интересни факти за видни врачани, свързали живота си с Франция: Ангел Орозов - 07 юли 2016; Диметър Йоцов - 14 юли 2016; Цветко Бобошевски - 21 юли 2016.

Вестник „Враца днес“:

Ганецовски, Г. Културно-историческото наследство на Община Враца и археологическите разкопки на Регионалния исторически музей-нови възможности на дестинация Северозапад - 87-88 16-22 декември 2016.

Григоров, Кр. Храм-паметник на признателността свети Софроний епископ Врачански - 67, 21 – 24 октомври 2016.

Вестник „Април 1876 година – 140 години от героичната епопея“,издание на Фондация „Васил Левски“:

Тарашоева, В. Врачанският принос - април 2016.

„MEDIANEWS.BG“:

Топалова, М. Съединението – освобождение на българския народ с революция морална и с оръжие - 06.09.2016.

НАУЧНИ ПУБЛИКАЦИИ:

Ганецовски, Г., Проучване за развитието на бижутерството в трансграничния район Румъния–България през различните епохи – Праистория, Древност, Античност, Средновековие, Ново време и Съвременна епоха. Проект „Дунав – мога да те чуя и няма да те забравя, мога да те видя и ще те запомня, мога да те пресъздам и да те разбера” по програма Ingetteg Румъния – България 2014 – 2020. Враца, 2016.

Ганецовски, Г., Редовно археологическо проучване на раннонеолитното селище в м. Валоба (Долната лъка) край Оходен, община Враца. – Археологически открития и разкопки през 2015 г. С., 2016, 59-61.

Ганецовски, Г., Редовно археологическо проучване на праисторически пласт на многослоен обект „Калето” в град Мездра, област Враца. – Археологически открития и разкопки през 2015 г. С., 2016, 113-115.

Ганецовски, Г., Петрова, А., Торбов, Н. Издирване на археологически обекти върху площи с инвестиционно намерение край село Царевец, община Мездра. - Археологически открития и разкопки през 2015 г. С., 2016, 814-815.

Manov, M., N. Torbov. Inscribed lead sling bullets with the name of Alexander the Great and with other names and symbols found in Thrace. – Archaeologia Bulgarica, 2016, 20, 2, 29-43.

Петрова А., Проучване за развитието на каменоделството в трансграничния район Румъния–България през различните епохи – Праистория, Древност, Античност, Средновековие, Ново време и Съвременна епоха. Проект „Дунав – мога да те чуя и няма да те забравя, мога да те видя и ще те запомня, мога да те пресъздам и да те разбера” по програма Ingerreg Румъния – България 2014 – 2020. Враца, 2016.

Петрова А., Средновековен некропол в двора на Начално училище „Св. Св. Кирил и Методий”, град Оряхово, област Враца. – В: Великотърновският университет „Св. Св. Кирил и Методий” и българската археология. Борис Борисов. Ученици и приятели. Велико Търново, 2016, с. 717-724.

Торбов Н., Антично въоръжение. Сбирка Вативи. Каталог. София, 2016, 287.

Торбов Н., Т. Узунова., България – древната земя на траките. София, 2016, 284.

Торбов, Н., А. Петрова., Проучване на късноантична църква в местността Градище, западно от град Враца – В: Археологически открития и разкопки през 2015 г., София, 2016.

Христова, Хр., Проучване за развитието на дърворезбата и дървообработването, като занаяти през различните епохи–Праистория, Древност, Античност, Средновековие, Ново време и Съвременна епоха. - Проект „Дунав – мога да те чуя и няма да те забравя, мога да те видя и ще те запомня, мога да те пресъздам и да те разбера” по програма Ingerreg Румъния – България 2014 – 2020. Враца, 2016.

ДРУГИТЕ ЗА НАС

„Силен интерес предизвика премиерата на новия филм за Ботев“ – в-к „Враца днес“, 08. 01. 2016.

„30 години Рогозенско съкровище“ – в-к „Враца днес“, 08.01.2016.

„Съдовете от Рогозенското съкровище кътани в кашони от гумени цървули“ – в-к „Шанс нюз“, 07.01.2016.

„Предлагат Рогозенското съкровище за забележителност на ЮНЕСКО“ – в-к „Враца днес“, 12.01.2016.

„100 000 крачки с Ботев“ с премиера за рождения ден на Войводата, филмът е част от родолюбивия проект „Незабравимата България“ – в-к „Шанс нюз“, 12.01.2016 г.

„Из раклата на баба...“ – в РИМ-Враца откриха изложба на вълненици – в-к „Шанс нюз“, 12.01.2016.

„Афиш...“ – Информация за фотоизложбата „Географията – пътешествие и приключение“ и снимка от Малка зала на ХГ „Иван Фунев“ – в-к „Шанс нюз“, 21.01.2016.

„Отслужиха панихида за загиналите при бомбардировките над Враца“, информация за службата в църква „Св. Възнесение“ на ЕВК „Св. Софроний Врачански“ за 72 годишнината от бомбардировките над Враца – в-к „Конкурент“, 25.01.2016.

„Пътешественикът проф. Румен Пенин гостува във Враца“. Фотоизложбата му „Географията-пътешествие и приключение“ разтърси Врачанския музей“ – в-к „Шанс нюз“, 26.01.2016.

„Откриват нова фотоизложба“ – в-к „Зов нюз“, 19.01.2016.

„Почетоха паметта на загиналите в бомбардировката“, снимка от панихидата в църква „Св. Възнесение“ на ЕВК „Св. Софроний Врачански“ и информация за 124 загинали и 250 ранени на 24 януари 1944 г. – в-к „Зов нюз“, 26.01.2016.

„Избират „Цар на лозята“ във Враца“ – в-к „Враца днес“, 09. 02. 2016.

„Програмата за Зимни четения 2016“ – в-к „Враца днес“, 09.02.2016.

„Културен календар“ информация за гостуваща изложба „България 1944-1989. Забранена истина“; за лекторията на Георги Ганецовски от програмата на „Зимни

четения 2016” и за празника Трифон Зарезан в ЕВК „Св. Софроний Врачански“ – в-к „Враца днес“, 09.02.2016.

„Правят мартеници в къщата на Баба Илийца“, деца от Челопек и Паволче ще ги изработват с различни техники – в-к „Шанс нюз“, 04.02.2016.

„Във Враца избират Цар на лозята“ – градът под Вола по традиция празнува Трифон Зарезан по стар стил – в-к „Шанс нюз“, 04.02.2016.

„Афиш...“ – Информация за гостуваща изложба „България 1944-1989. Забранена истина“ и за лекторията на Георги Ганецовски от програмата на „Зимни четения 2016” – в-к „Шанс нюз“, 04.02.2016.

„Събират майстори на виното на празника Трифон Зарезан“ – в-к „Конкурент“, 09.02.2016.

„Ретро изложба връща врачани към епохата на комунизма“ – в-к „Конкурент“, 10.02.2016.

„Превръщат музей в работилница за мартеници“ – в-к „Зов нюз“, 09.02.2016 г.

Кметът Калин Каменов откри изложба „България 1944-1989. Забранена истина“ – в-к „Зов нюз“, 10.02.2016.

„Избират „Цар на лозята“ във Враца“ – в-к „Враца днес“, 12.02.2016.

„Голям празник за Трифон Зарезан във Възрожденския комплекс“ – в-к „Враца днес“, 16.02.2016.

„Програма за Зимни четения 2016 г.“ – в-к „Враца днес“, 16.02.2016.

„Северозападът заявява силно мястото си на туристическата карта“ – информация за участието на РИМ-Враца в международното туристическо изложение „ВАКАНЦИЯ и СПА ЕКСПО 2016“ в град София – в-к „Враца днес“, 16.02.2016.

„Културен календар“ – информация за Вечер за Апостола на Свободата – в-к „Враца днес“, 16.02.2016.

„Археолози открили идентични ритуали на Оходен и Калето“ – в-к „Враца днес“, 16.02.2016.

Изложба разкрива „Забравената истина за комунизма“ – в-к „Враца днес“, 16.02.2016.

„Забравената истина“ е във Враца“ – Откриха фотодокументална изложба за тоталитарния режим в България (1944-1989) – в-к „Шанс нюз“, 11.02.2016.

„Ботев посреща посетителите на „Ваканция и СПА Експо-2016“ – От щанда на Враца в най-голямата международна туристическа борса ще се даде старт на уроци по родолюбие в страната. – в-к „Шанс нюз“, 11.02.2016.

„Цар на лозята“ зарязва във Враца“ – Светослав Иванчев се окичи с благородната титла, заради вещината, с която отглежда грозде и прави хубаво вино – в-к „Шанс нюз“, 16.02.2016.

„Враца събра погледите на изложението с Рогозенското съкровище“ – Гостите отпиха вино от фиали и ритони и хапнаха хляб от лимец. – в-к „Шанс нюз“, 16.02.2016.

„Афиш...“ – Информация за лекторията на Нарцис Торбов от програмата на „Зимни четения 2016” – в-к „Шанс нюз“, 16.02.2016.

„Възобновяват традицията на Зимните четения във Враца“ – в-к „Конкурент“, 11.02.2016.

„Гощаваха врачани с греяна ракия и печен боб на фурна със сърми“ – в-к „Конкурент“, 15.02.2016.

„Министър Ангелкова пожела успех на Враца“ – в-к „Зов нюз“, 12.02.2016 г.

„Община се представя на международна туристическа борса“ – в-к „Зов нюз“, 15.02.2016.

„Най-доброто вино за Трифон Зарезан е правено от жена“ – в-к „Зов нюз“, 15.02.2016.

„Община впечатли гостите с домашни ястия“ – в-к „Зов нюз“, 16.02.2016.

„Отбелязват 143 години от гибелта на Васил Левски“ – в-к „Зов нюз“, 17.02.2016.

„Отбелязваме 143 години от гибелта на Апостола“ – в-к „Конкурент“, 18.02.2016.

„Храм-убежище на Левски тъне в руини и забрава“; „Дяконът пял в черквата „Св. Възнесение“ във Враца“ – в-к „Конкурент“, 19.02.2016.

„Синове на Орозов отказали да правят файтони за „Форд“ – в-к „Конкурент“, 19.02.2016.

„Враца се поклони пред Апостола“ – в-к „Слово плюс“, 03-09. 03. 2016 г.

„Изложба на Петко Мичев обедини галериите във Враца и Мездра“ – в-к „Враца днес“, 01-07.03.2016.

„Представиха любопитни моменти от разкопките на Градище“ – в-к „Враца днес“, 01-07.03.2016.

„Културен календар“ – информация за лекторията на Александра Петрова от програмата на „Зимни четения 2016“ и за тържеството по повод 3 март – национален празник на България – в-к „Враца днес“, 01-07.03.2016.

„Откриха юбилейна изложба на Петко Мичев“ – пластика от Врачанската и Мездренската художествени галерии бележат 90 годишнината на скулптора – в-к „Шанс нюз“, 01-07.03.2016.

„Афиш...“ – информация за лекторията на Александра Петрова от програмата на „Зимни четения 2016“ – в-к „Шанс нюз“, 01-07.03.2016.

„Мартениците с чесън вдигали болни от леглото“ – в-к „Конкурент“, 01.03.2016.

„Археолози нищят погребални обреди“ – в-к „Конкурент“, 02.03.2016.

„Афиш...“ – информация за тържеството по повод 277 г. от рождението на Св. Софроний Врачански и за „Вечер за Св. Софроний Врачански“ в Малка зала на РИМ-Враца – в-к „Шанс нюз“, 10-14.03.2016.

„Археолози нищят погребални обреди“ – в-к „Конкурент“, 02.03.2016.

„Червен воал пазел булката, огън пречиствал кръстника“ – в-к „Конкурент“, 08.03.2016.

„Враца почете паметта на Св. Софроний Врачански“ – в-к „Слово плюс“, 17-23.03.2016.

„Културен календар“ – информация за лекторията на Недка Димитрова от програмата на „Зимни четения 2016“ – в-к „Враца днес“, 15-17.03.2016.

„Врачани били франкофони от 250 години“ – в-к „Враца днес“, 18-21.03.2016.

„Представиха сребърни монети от фонда на музея във Враца“ – в-к „Враца днес“, 18-21.03.2016.

„Ученици се запознаха с творчеството на Петко Мичев“ – в-к „Враца днес“, 18-21.03.2016.

„Културен календар“ – информация за лекториите на Недка Димитрова и Валерия Тарашоева от програмата на „Зимни четения 2016“ и изложбата на Крум Панов – в-к „Враца днес“, 22-24.03.2016.

„Софрониева вечер“ – вечер на Св. Софроний Врачански се проведе в музея във Враца – в-к „Шанс нюз“, 15-16.03.2016.

„Афиш...“ – информация за лекторията на Недка Димитрова от програмата на „Зимни четения 2016“ – в-к „Шанс нюз“, 15-16.03.2016.

„Враца – от Алафрангата до Франко-фонията“ – кръгла маса организираха франко-фони в Регионална библиотека – Враца – в-к „Шанс нюз“, 22-24.03.2016.

„Афиш...“ – информация за лекторията на Валерия Тарашоева от програмата на „Зимни четения 2016“ – в-к „Шанс нюз“, 22-24.03.2016.

„Афиш...“ – информация за изложбата посветена на 110 години от рождението на Крум Панов – в-к „Шанс нюз“, 24-28.03.2016.

„Паметта говори“ – информация за урока в СОУ „К.Тричков“ по повод Деня на холокоста, с участието на Ваня Желязкова – в-к „Зов нюз“, 16.03.2016.

„Афиш...“ – информация за лекторията на Мирослава Топалова от програмата на „Зимни четения 2016“ – в-к „Шанс нюз“, 29-31.03.2016.

„Първолаци усвоиха най-древната писменост“ – в-к „Конкурент“, 28.03.2016.

„Иманяри разбиват археологически резерват“ – в-к „Конкурент“, 28.03.2016.

„Разораната крепост Августа“ – в-к „Конкурент“, 28.03.2016.

„Културен календар“ – информация за лекторията на Мирослава Топалова от програмата на „Зимни четения 2016“ – в-к „Враца днес“, 29-31.03.2016.

„Градът на Ботев и историята на неговите паметници“ – в-к „Враца днес“, 29-31.03.2016.

„Снимка“ – на Валерия Тарашоева от Зимни четения 2016 г. – в-к „Враца днес“, 29-31.03.2016.

„Сезират прокуратурата за дейността на фондация Музеон“ – в-к „Зов нюз“, 30.03.2016.

„Парата – царицата на деня“, в-к „Шанс нюз“, 21. 04. 2016 г. по повод откриването на временен експозиционен кът „Монети и банкноти от фонда на отдел „Нова история“.

„Изложба показва дарения във Врачанския музей“, в-к „Враца днес“, 26, 8-11 04. 2016.

„Рогозенското съкровище гостува в Брюксел“, в-к „Враца днес“, 27, 12-14. 04.2016.

„Ученици се запознаха с творчеството на Крум Панов“, в-к „Враца днес“, 28, 15-18. 04. 2016 г.

„Рогозенското съкровище става посланик на България“, в-к „Конкурент“, 70, 11. 04. 2016.

„110 години от рождението на известния врачански художник Крум Панов“ в-к „Конкурент“, 70, 11. 04. 2016.

„Две врачански съкровища представят България в Брюксел“, в-к „Конкурент“, 71, 12. 04. 2016.

„Уникална инициатива съживява туризма във Враца“, в-к „Конкурент“, 71, 12. 04. 2016.

„Врачани тръгват с хляб от Бога за Велико Търново“, в-к „Конкурент“, 73, 14. 04. 2016.

„Запознаха млади таланти с творчеството на Крум Панов“, в-к „Конкурент“, 73, 14. 04. 2016.

„Малки лазарки пяха от сърце и с благопожелания“, в-к „Конкурент“, 79, 22. 04. 2016.

„Рогозенското съкровище ще представя Северозапада в Брюксел“, в-к „Слово плюс“, 15, 14-20. 04. 2016.

„Съкровища от Враца дават рамо на председателството ни на ЕС (Тракийският сервиз от Рогозен и Златният венец на древна принцеса ще бъдат показани в Брюксел)“, в-к „Шанс нюз“, 27, 12-13. 04. 2016.

„Изпитват за Рогозенското съкровище посетителите на изложението за културен туризъм“, в-к „Шанс нюз“ 28, 14-18. 04. 2016.

„Монети и банкноти“, в-к „Шанс нюз“ 28, 14-18. 04. 2016.

„Рогозенското съкровище тръгва на гастрол в Брюксел“, в-к „Зов нюз“, 65, 12. 04. 2016.

„Враца - целогодишна ... дестинация?“, в-к „Зов нюз“, 65, 12. 04. 2016.

„Врачанските посестрими на Райна Княгина“, в-к „Зов нюз“, 66, 13. 04. 2016.

„Етнографски къщи протекоха след некачествен ремонт“, в-к „Зов нюз“, 67, 14. 04. 2016.

„Млади художници следват стъпките на Крум Панов“, в-к „Зов нюз“, 67, 14. 04. 2016.

„Източвала ли е общинския бюджет „Музеон?“, в-к „Зов нюз“, 69, 18. 04. 2016.

„Хакери търсят Рогозенското съкровище“, в-к „Шанс нюз“, 33, 5-9. 05. 2016 г.

„Танцьори от пет държави получиха реплики от Рогозенското съкровище“, в-к „Шанс нюз“, 33, 5-9.05.2016.

„Хакери търсят Рогозенското съкровище“, в-к „Конкурент“, 86, 5.05.2016.

„Откриха паметна плоча на загиналите Ботеви четници на Милин камък“, в-к „Слово плюс“, 19, 19-25.05.2016.

„Ученици правят репродукции на картини“, в-к „Враца днес“, 33, 10-12.05.2016.

„Стари сгради в град Враца“, в-к „Враца днес“, 33, 10-12.05.2016.

„Нова паметна плоча на Милин камък“, в-к „Враца днес“, 35, 17-19.05.2016 г.

„Засадиха 140 фиданки за 140-та годишнина“, в-к „Враца днес“, 35, 17-19.05.2016.

„Отварят Ботевска работилница за талантиливи ученици от Врачанско“, в-к „Шанс нюз“, 34, 10-11.05.2016.

„Ученици правят репродукции на картини с комити и дъщерята на Ботев“, в-к „Шанс нюз“, 34, 10-11.05.2016.

„Стари сгради в гр. Враца“, в-к „Шанс нюз“, 34, 10-11.05.2016.

„Откриват паметна плоча на загиналите Ботеви четници на Милин камък“ – информация за проявата на 14 май с участието на Тихомир Машов, в-к „Шанс нюз“, 35, 12-16.05.2016.

„Ботевска работилница се организира за първи път във Враца“, в-к „Шанс нюз“, 35, 12-16.05.2016.

„Магистрати садят фиданки в алеята на Войводата“, в-к „Шанс нюз“, 35, 12-16.05.2016.

„4-годишно дете се втурна да спасява Рогозенското съкровище“, в-к „Шанс нюз“, 35, 12-16.05.2016.

„Засадиха 140 фиданки на Ботевата алея“, в-к „Шанс нюз“, 36, 17-18.05.2016.

„Поставиха паметна плоча на загиналите Ботеви четници на Милин камък“, в-к „Шанс нюз“, 36, 17-18.05.2016.

Информация за експозиционния кът, посветен на арх. Дограмаджиев и инж. Новоселски, в-к „Шанс нюз“, 37, 19-23.05.2016.

Информация за „Европейската нощ на музеите“, в-к „Шанс нюз“, 37, 19-23.05.2016.

„120 смелчаци търсиха съкровище на траките“, в-к „Конкурент“, 90, 11.05.2016.

„Откриват плоча на Ботеви четници“, в-к „Конкурент“, 92, 13.05.2016.

„Откриха паметна плоча на връх Милин камък“, в-к „Конкурент“, 93, 16.05.2016.

„Возим се с файтона на Орозов“, в-к „Конкурент“, 94, 17.05.2016.

„Оригинални колажи пренасят „миналото в настоящето“ – информация и снимки от изложбата на Б. Пищиков, малка зала на Художествената галерия, в-к „Враца днес“, 37, 27-30.05.2016.

„Впрегнаха файтон в Нощта на музеите“, в-к „Конкурент“, 98, 25.05.2016.

„Десетки рецитираха Ботева поезия и проза“, информация за националния литературен конкурс, в-к „Конкурент“, 101, 30.05.2016.

„Научна сесия събра изтъкнати историци“, информация за научната сесия, посветена на 140 г. от подвига на Христо Ботев, в-к „Конкурент“, 101, 30.05.2016.

„Наградиха победителите в Художествена изложба”, информация за ОХИ „Земята на Ботев”, в-к „Конкурент“, 101, 30.05.2016.

„1400 се включиха във вълнуваща „Нощ в музея“, в-к „Враца днес“, 38, 31.05 – 02.06.2016.

„Председателят на СБП уважи алманах „Околчица“, в-к „Враца днес“, 38, 31.05 - 02.06.2016.

„Научна сесия „Христо Ботев и неговата чета“, в-к „Враца днес“, 38, 31.05 - 02.06.2016.

„20-ти литературен конкурс „Живеем в земята на Ботев“, в-к „Враца днес“, 38, 31.05 - 02.06.2016.

„Отличиха четирима творци“, в-к „Враца днес“, 38, 31.05 - 02.06.2016.

„Награди за лауреатите на Националния конкурс „Живеем в земята на Ботев“, в-к „Шанс нюз“, 38, 31.05 - 02.06.2016.

„Наградиха победителите в изложбата „Земята на Ботев“, в-к „Шанс нюз“, 38, 31.05 - 02.06.2016.

„Изложба разкрива духът на миналото във Враца в наши дни“, в-к „Шанс нюз“, 38, 31.05 - 02.06.2016.

Възпоменателна панихида в църква „Св. Възнесение“, в-к „Шанс нюз“, 38, 31.05 - 02.06.2016.

„Раздадоха призове на Враца“, в-к „Шанс нюз“, 39, 03.06 - 06.06.2016.

„Връчиха наградите на Враца“, в-к „Конкурент“, 104, 02.06.2016.

„Децата на Враца се забавляваха на Детски панаир“, в-к „Враца днес“, 42, 14.06 - 16.06.2016.

„Корпус за бързо гърмене на детски панаир във Враца“, в-к „Шанс нюз“, 42, 14.06 - 15.06.2016.

„Запечатана новия обект във Враца, на който изровиха древен некропол“, в-к „Конкурент“, 123, 29.06.2016.

„Археолози търсят древен манастир край Враца“, в-к „Враца днес“, 48, 05.07 - 07.07.2016.

„Учат младежи на древни занаяти“, в-к „Враца днес“, 51, 15.07 - 18.07.2016.

„Враца се поклонил пред Апостола“, в-к „Враца днес“, 52, 19.07 - 21.07.2016.

„Министър превръща Вратцата в атракция“, в-к „Враца днес“, 54, 26.07 - 28.07.2016.

„Продължават разкопките на средновековния град Вратцата“, в-к „Шанс нюз“, 47, 30.06 - 04.07.2016.

„С летен концерт „Магнифика“ приключи творческият си сезон“, в-к „Шанс нюз“, 49, 07.07 - 11.07.2016.

„Забравеният художник...“, в-к „Шанс нюз“, 50, 12.07 - 13.07.2016.

„Фестивалът на древните култури „Слънцето на Тодорка“ събира творци и учени“, в-к „Шанс нюз“, 51, 14.07 - 18.07.2016.

„Проучват древния некропол“, в-к „Конкурент“, 134, 14.07.2016.

„Враца отбеляза 179 години от рождението на Апостола“, в-к „Конкурент“, 137, 19.07.2016.

„Фестът „Слънцето на Тодорка“ събира археолози и арт трупи“, в-к „Конкурент“, 137, 19.07.2016.

„Слънцето на Тодорка огря над Врачанско“, в-к „Конкурент“, 141, 25.07.2016.

„Важно е да популяризираме туризма, да съживим региона и Северозападна България“, в-к „Конкурент“, 143, 27.07.2016.

„Музеят във Враца обогати колекцията си от артефакти“, в-к „Конкурент“, 148, 03.08.2016.

„Врачански патриоти откриха изложба в галерия „Иван Фунев“, в-к „Конкурент“, 149, 04.08.2016.

„Музеен експерт и ТВ водещ с роли във филма „Българин да се наричам“, в-к „Конкурент“, 153, 10.08.2016.

„Врачанският музей и програмата за патриотично възпитание“, в-к „Конкурент“, 154, 11.08.2016.

„Врачанският музей и програмата за патриотично възпитание“, в-к „Конкурент“, 159, 18.08.2016. (Продължение от бр. 154)

„Древна базилика пренаписва историята на Северозапада“, в-к „Враца днес“, 58, 30.08 - 01.09.2016.

„Учени от БАН проучват останки на древни врачани“, в-к „Враца днес“, 58, 30.08 - 01.09.2016.

„Из културния живот на новото хилядолетие“ Сесии, научни конференции и срещи, в-к „Конкурент“, 164, 25.08.2016.

„Започна се! Излизат тайни на средновековна Враца“, в-к „Конкурент“, 166, 29.08.2016.

„Средновековна Враца лежи върху некрополи от Средновековието“, в-к „Конкурент“, 167, 30.08.2016.

„Наша изложба ще гостува на музея във Велинград“, в-к „Враца днес“, 60, 09 - 12.09.2016.

„Археолози извършват спасителни разкопки на акропола във Враца“, в-к „Шанс нюз“, 55, 01.09 - 06.09.2016 г.

„Юбилейна изложба гостува във Враца“, в-к „Шанс нюз“, 55, 01.09 - 06.09.2016.

„Зам. кметът на Враца Петя Долапчиева: „6 септември е урок по родлюбие“, в-к „Шанс нюз“, 56, 08.09 - 12.09.2016.

„Изложба от парламента ще гостува във Враца“, в-к „Конкурент“, 169, 01.09.2016.

„Археолози: Некрополът е част от пъзела на средновековна Враца“, в-к „Конкурент“, 170, 02.09.2016.

„Във Враца отбелязаха Съединението на България“, в-к „Конкурент“, 170, 02.09.2016.

„Погребвали знатните врачанки окичени с бижута“, в-к „Шанс нюз“, 57, 13.09 - 14.09.2016.

„И когато ме нема - тук съм! Тук съм!!! “... Откриха юбилейна изложба на скулптора Цвятко Йорданов, в-к „Шанс нюз“, 58, 15.09 - 19.09.2016.

„Показват етнографски колекции в европейски дни на наследството“, в-к „Конкурент“, 177, 15.09.2016.

„Чиновник наредил да свалят изложба от музея“, в-к „Враца днес“, 65, 30.09 - 02.10.2016.

„Откриха част от статуетка на Бог Хермес в „Калето“, в-к „Враца днес“, 66, 04 - 06.10.2016.

„Ученици от цяла България рисуваха есенна Враца“, в-к „Враца днес“, 67, 05.10 - 10.10.2016.

„Намериха шедьовър на ювелирното изкуство край Мездра“, в-к „Шанс нюз“, 62, 04.10 - 05.10.2016.

„Трима врачани бяха отличени във „Врачанска есен“, в-к „Шанс нюз“, 63, 06.10 - 10.10.2016.

„Откриха на „Калето“ статуетка на Хермес“, в-к „Конкурент“, 189, 04.10.2016.

„Отличиха победители във „Врачанска есен“, в-к „Конкурент“, 191, 06.10.2016.

„Университет дава работа срещу 1200 лева месечно“, в-к „Конкурент“, 192, 07.10.2016.

„Антрополози: „Врачанките са били много грациозни“, в-к „Враца днес“, 68, 11.10 - 13.10.2016.

„Представителна изложба на ВТУ гостува във Враца“, в-к „Шанс нюз“, 64, 11.10 - 12.10.2016.

„Древните врачани били здрави и суетни“, в-к „Шанс нюз“, 66, 18.10-19.10.2016.

„Рогозенското съкровище събира учени от 2 континента“, в-к „Враца днес“, 74, 01 - 03.11.2016.

„Рогозенското съкровище събра учени от цял свят“, в-к „Враца днес“, 75, 04.11 - 07.11.2016.

„Медици от Враца почетоха будител с научни постижения“, в-к „Враца днес“, 75, 04.11 - 07.11.2016.

„Стотици се поклониха пред будителите в цялата област“, в-к „Враца днес“, 75, 04.11 - 07.11.2016.

„Рогозенското съкровище събира учени от Европа и Америка във Враца“, в-к „Шанс нюз“, 71, 03.11 - 07.11.2016.

„Врачани почетоха паметта на доц.д-р Йото Танчев“, в-к „Шанс нюз“, 71, 03.11 - 07.11.2016.

„Празник на духовността в Дома на науката и техниката“, в-к „Шанс нюз“, 71, 03.11 - 07.11.2016.

„Врачани почетоха делото на будителите“, в-к „Конкурент“, 210, 02.11.2016.

„Рогозенското съкровище събра учени от цял свят“, в-к „Конкурент“, 212, 04.11.2016.

„Враца отбеляза годишнина от Освобождението си“, в-к „Враца днес“, 77, 11.11 - 03.11.2016.

„Край Мездра е имало металургични работилници преди 60 века“, в-к „Шанс нюз“, 75, 17.11 - 21.11.2016.

„Съкровище събра учени от цял свят“, в-к „Конкурент“, 215, 08.11.2016.

„Окичиха с венци и цветя Вестителят на свободата“, в-к „Конкурент“, 216, 10.11.2016.

„Археолозите спират работа през есента на „Калето“, в-к „Конкурент“, 216, 10.11.2016.

„Враца домакинства конференция за комунизма“, в-к „Враца днес“, 80, 22.11 - 24.11.2016.

„Враца събра изследователи на тоталитаризма“, в-к „Шанс нюз“, 77, 24.11 - 28.11.2016.

„Показват исторически събития във фотоизложба и сборник“, в-к „Конкурент“, 227, 25.11.2016.

„Форум за културното наследство събра учени от страната и чужбина“, в-к „Враца днес“, 83, 02 - 05.12.2016.

„Враца се пренесе в средновековието“, в-к „Враца днес“, 83, 02.12 - 05.12.2016 г.

„Юбилейна изложба на художници от Мездра подредиха във Враца“, в-к „Враца днес“, 83, 02.12 - 05.12.2016.

„Представиха фотоизложба и сборник за 100-годишнината от Първата световна война и Добричката епопея“, в-к „Шанс нюз“, 79, 01.12 - 05.12.2016.

„Враца се пренесе в средновековието“, в-к „Враца днес“, 83, 02.12 - 05.12.2016.